

JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation
Examensarbete i journalistik 22,5 hp, Høstterminen 2017
Av: Agnes Aronsson, Gunnar Fägerlind, Micael Thernström
Handledare: Kicki Hultin

KOMMUNALA ÄVENTYR

En kvantitativ studie av
kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet i Sverige de senaste 20 åren.

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

Kommunala äventyr

Ett examensarbete i journalistik 22,5 hp, HT/2017.

Av Agnes Aronsson, Gunnar Fägerlind och Micael Thernström.

Handledare: Kicki Hultin Treutiger.

JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet.

Mumintroll i Karlstad, karuseller i Göteborg och riddare i Götene. Det finns ingen hejd på kreativa temaparker i Sverige, men i vilken utsträckning har svenska kommuner engagerat sig i dessa, och varför?

För att få svaret på dessa frågor har vi i en vetenskaplig undersökning valt att skapa en överblick över ämnet *kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet*. Vår huvudsakliga forskningsmetod har varit en enkätundersökning som skickats ut till samtliga Sveriges kommuner. Genom svaren anser vi oss ha kommit några steg närmare sanningen om hur många svenska kommuner som har valt att investera i nöjes- och temaparksverksamhet. Resultatet av undersökningen visar att 14 av de 290 svenska kommunerna har investerat i en sådan verksamhet de senaste 20 åren, och det handlar om stöd till både äldre etablerade parker och nya satsningar. Kommunerna har gått in som majoritetsägare eller delägare i verksamheterna, men de har också gett andra former av stöd till privatägda nöjes- och temaparker, exempelvis genom bidrag, mark eller ekonomiska investeringar. Resultatet visar även att kommunerna har gett stöd till en park vardera, och att det enbart är fem kommuner som har valt att engagera sig i nöjes- eller temaparker som har startats upp de senaste 20 åren.

Undersökningen gjordes under 15 veckor hösten 2017 och genomfördes kvantitativt som en enkätundersökning, där samtliga svenska kommuner har svarat på frågor om huruvida de investerat i nöjes- och temaparksverksamhet. Vi har även gjort två journalistiska tv-inslag på ämnet nöjes- och temaparksverksamhet som visar en rad olika anledningar till varför Svenska kommuner valt att engagera sig i branschen och vad resultatet av satsningarna kan bli.

Innehållsförteckning	Sidnummer
1. Inledning	3
2. Frågeställningar	4
2.1 Vetenskapliga frågeställningar	4
2.2 Journalistiska frågeställningar	4
2.3 Begreppsdefinitioner	5
3. Bakgrund	5
3.1 Vetenskaplig bakgrund	5
3.1.1 Forskning om kommunala satsningar	5
3.1.2 Forskning om nöjes- och temaparker	6
3.1.3 Forskning om svensk kulturturism	7
3.2 Journalistisk bakgrund	7
4. Avgränsning	8
4.1 Vetenskaplig avgränsning	8
4.1.1 Definitionsdiskussion	9
4.1.2 Diskussion om vetenskaplig frågeformulering	10
4.2 Journalistisk avgränsning	10
4.2.1 Diskussion om journalistisk frågeformulering	11
5. Metod	12
5.1 Vetenskaplig metod	12
5.2 Journalistisk metod	12
5.3 Likheter och skillnader mellan vetenskapliga och journalistiska metoder	13
6. Arbetets gång	14
6.1 Problematik under arbetets gång	15
7. Målgrupp och publicering	17
8. Resultat	18
8.1 Kommunernas enkätsvar	18
8.2 Slutgiltigt resultat	22
8.3 Vetenskaplig resultatdiskussion	26
8.4 Journalistisk resultatdiskussion	28
8.5 Reliabilitet	29
8.6 Validitet	30
8.6.1 Intern och extern validitet	30
9. Svar på frågeställningar	31
9.1 Svar på vetenskapliga frågeställningar	31
9.2 Svar på journalistiska frågeställningar	31
10. Etiska och publicistiska överväganden	32
11. Framtida undersökningar	33
12. Upphovsrättsliga frågor	33
13. Källor	35
13.1 Skriftliga källor	35
13.2 Muntliga källor	37
13.3 Webbsidor	38
13.4 Övriga källor	38

1. Inledning

“Themeparks are liked by many people and this in itself is reason enough to try to understand why and to learn from and interpret their effects”

Salvador Anton Clavé (2007, s.15)

En annorlunda, men för många en spännande miljö att befinna sig i på sin fritid är i en av de många nöjes- och temaparker som finns i Sverige. Inhägnade områden med varierande inslag, från lugna parker där sommarjobbare i dräkter kramas med barn, till rena nöjesfält med berg- och dalbanor och andra magpirrande upplevelser, är ett upplägg som lockar mängder med besökare varje säsong (Cardell, s.123). För vissa kan det vara den trevligaste stunden på sommaren, för andra är det en rent panikskapande upplevelse. Men likväl hamnar de flesta av oss i en sådan miljö, någon gång. Konceptet att ta betalt för inträde till en inhägnad stationär park där gäster får uppleva extraordinära upplevelser är vida spritt och världens 25 största nöjesparker har tillsammans över 200 miljoner besökare årligen (Aecom, 2017).

Nöjes- och temaparkernas historia är lång. Dyrehavsbakken i Danmark är världens äldsta nöjes- och temapark ännu i drift och den slog upp portarna så tidigt som 1583 (Guinness, 2017). En annan milstolpe var när Disneyland invigdes i Kalifornien 1955 och då la grunden för världens mest framgångsrika nöjes- och temaparksimperium - Walt Disney parks and resorts worldwide inc (Aecom, 2017).

Branschen som bara i Europa omsätter runt sex miljarder euro per år (IAAPA, 2017) är numera också en viktig svensk näringsgren - så viktig att svenska kommuner inte kunnat hålla sig borta från att satsa skattepengar på den. Det har skrivits många journalistiska artiklar och filmats flera dokumentära inslag om kommunala nöjes- och temaparker och kanske är det förlustaffärerna som fått störst medial uppmärksamhet de senaste åren. Bland de mer uppmärksammade fallen finns Götene kommun som gjort en förlust på minst 80 miljoner på sin satsning Medeltidens värld och Salvestaden som kostat Kalmar kommun 20 miljoner (Hammarstedt, 2011). Någon etablerad forskning i ämnet kommunala satsningar på nöjes- och temaparker finns däremot inte.

Journalistik kan skapa en missvisande bild av fenomen genom att främst lyfta fram negativa exempel snarare än neutrala exempel - trots att de neutrala exemplen kan vara i majoritet. Därmed skapas en missvisande bild av hur verkligheten ser ut, något som inom forskningsvärlden kallas för *negative bias* (Strömbäck, 2016). Inom ämnet kommunala nöjesparkssatsningar har vi en tes om att negative bias kan ha påverkat bilden som målats upp av medier och därför tror vi att en vetenskaplig översikt av ämnet är viktig för att komma närmare de verkliga förhållandena och utifrån en sådan översikt kunna diskutera vidare.

I denna undersökning har vi valt att genom vetenskapliga metoder ta ett övergripande grepp om kommunala nöjes- och temaparksinvesteringar och skapa en vetenskaplig grund för hur fältet sett ut de senaste 20 åren och hur det kan tänkas se ut framöver. Utöver våra vetenskapliga metoder ämnar vi även göra ämnet mer mottagligt för en större publik genom en journalistisk presentation i form av två tv-inslag.

2. Frågeställningar

Vårt ämne *kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet i Sverige*, som vi i denna undersökning förkortar till KSNS, har inte tidigare tagits upp av den etablerade vetenskapsvärlden. Därför ansåg vi att det mest rimliga var att ta upp breda och grundläggande frågeställningar om ämnet i vår undersökning. Att vetenskapligt besvara en mer djupbottnad frågeställning om exempelvis kommunala nöjes- och temaparkers ekonomi eller styrning skulle bli komplicerat utan kunskap om hur fältet faktiskt ser ut, och vi hade inte tidsutrymme att genomföra två vetenskapliga studier under vår forskningsperiod. Vi låter istället vår journalistiska presentation och den journalistiska frågeställningen lyfta de vetenskapliga frågeställningarnas relevans och ämnet som stort genom att exempelvis intervjua representanter för kommunala nöjesparksprojekt om aspekter som styrning och ekonomi.

Vi har olika vetenskapliga och journalistiska frågeställningar och det beror på att vi tror att de olika metoderna fyller olika funktioner i vår undersökning. De vetenskapliga frågeställningarna och metoderna för att besvara dem är tänkta att ge en övergripande och grundläggande bild av ämnet KSNS. En presentation med detaljerad noggrannhet i metod och genomgående transparens krävs, vilket kännetecknar vetenskapliga metoder mer än journalistiska metoder (Hanson, 2009). Syftet med vår undersökning var att kvantitativt definiera samtliga nöjes- och temaparksverksamheter i Sverige som fått kommunalt stöd, genom att genomföra en enkätundersökning med ett resultat som kunde besvara våra vetenskapliga frågeställningar. De journalistiska frågeställningarna och de journalistiska metoderna för att besvara dessa handlar främst om att sätta KSNS i ett sammanhang och alltså inte om att introducera ämnet som forskningsfält. Vi anser att denna journalistiska del är viktig för att vi på ett mottagligt och okomplicerat sätt ska kunna förklara för en publik varför ämnet KSNS är samhällsrelevant.

Båda de två vetenskapliga frågeställningarna har modifierats från hur de ursprungligen formulerades beroende på att våra resultat inte kunde besvara de ursprungliga formuleringarna. Mer om detta går att läsa i kapitel 8.2, *Resultatdiskussion*.

2.1 Vetenskapliga frågeställningar

1.) *Hur ser det kommunala engagemanget inom nöjes- och temaparksverksamheter ut i ett 20-årsperspektiv i Sverige?*

2.) *Hur många svenska nöjes- och temaparker som tillkommit de senaste 20 åren har fått kommunalt stöd och hur ser det kommunala stödet ut för dessa?*

2.2 Journalistiska frågeställningar

1.) *Vilka för- och nackdelar kan kommunala satsningar på nöjes- och temaparker innebära för kommuner och vad kan det resultera i?*

2.) *På vilka sätt kan negativ respons till planer på etablering av nöjes- och temaparksverksamhet inom en kommun yttra sig?*

2.3 Begreppsdefinitioner

KSNS: Förkortning för kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet i Sverige.

Kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet: När kommuner på olika sätt väljer att stödja nöjes- och temaparksverksamhet. Kommunalt engagemang eller investeringar kan exempelvis handla om utarrendering av mark, stöd i form av arbetskraft, olika former av bidrag till verksamheten, ekonomiska investeringar, fastighetsskötsel eller att ett kommunalt bolag är majoritetsägare eller delägare av en nöjes- och temaparksverksamhet.

Nöjes- och temaparksverksamhet: En nöjes- och temaparksverksamhet är ett stationärt inträdesbelagt område utomhus med etablerade aktiviteter både inomhus och utomhus inom det avgränsade området, så som åkattraktioner (exempelvis karuseller och dylikt), temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower eller spelmöjligheter. Utökad diskussion kring definitionen finns att läsa i kapitel 4.1, *Vetenskaplig avgränsning*.

3. Bakgrund

Vetenskapen har belyst nöjes- och temaparksbranschen, men främst ur ett amerikanskt perspektiv, vilket kan bero på att branschen är så pass stor där. Svenska nöjes- och temaparker omsätter rimligtvis betydligt mindre summor pengar än internationella aktörer och detta speglas i utbudet av svenska vetenskapliga studier om fältet. Ännu mindre forskning, både från Sverige och internationellt, finns det om kombinationen av de två ämnena, *kommunala satsningar* och *tema- och nöjesparker*. Då vi anser det vetenskapliga fältet på området KSNS vara utforskat, kan den undersökning vi genomför fylla en vetenskaplig lucka som finns - en översikt över kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet. För att skapa oss en vetenskaplig bakgrund som bäst hänger samman med vårt fält har vi därför fokuserat på svensk forskning om nöjes- och temaparker, samt fält som kan kopplas samman med det ämnet, exempelvis tematurism. Utöver detta har vi sökt forskning om kommunala satsningar och även här ansett att svensk forskning är mest relevant eftersom Sverige är det geografiska område vi undersöker.

Inom journalistiken har man till skillnad från vetenskapen granskat KSNS i sin helhet, men vi har inte funnit några sammanfattande dokumentärer eller artiklar, utan på sin höjd jämförande listor med annorlunda kommunala projekt. Den journalistiska bakgrunden kan ge oss en bild en av hur ett utfall på de vetenskapliga frågeställningarna *skulle kunna* se ut men hjälper oss inte mer än så. Dess roll är istället att visa upp bra exempel, erfarenheter, historia som journalistiskt kan spegla KSNS och kan då både tydligare gestalta ämnet samt besvara den journalistiska frågan.

3.1 Vetenskaplig bakgrund

Vårt tema för denna undersökning är KSNS och i det specifika temat finner vi ingen etablerad forskning. Vi har därför sökt vidare forskning inom sökfälten *kommunala satsningar* samt *tema- och nöjesfält* vilket även kan kopplas samman med forskningsfälten *kulturturism*.

3.1.1 Forskning om kommunala satsningar

Sara Brorströms doktorsavhandling *Kommunala satsningar av betydelse* (2010) är av vikt för vårt arbete eftersom den delvis belyser värdet för svenska kommuner att lägga resurser på att marknadsföra kommunens "identitet". I Brorströms forskning framgår flera motiv till varför kommuner väljer att engagera sig i identitetsskapande projekt, där identitetsskapande motiveras på en rad olika men likartade sätt. I de motiv Brorström lyfter fram handlar dessa om allt från att ett tidigare

misslyckat projekt kan framtvinga ett nytt projekt, som i sin tur framtvingar ännu ett. Det kan också handla om motiv som ökad tillväxt, ekonomisk eller befolkningsmässig, men även skapande av konkurrenskraft och särskiljning gentemot andra kommuner, som prestigen i att vara något som sticker ut. Hennes slutsats är att det viktiga för kommunen är att skapa en identitet och en möjlighet (enligt de styrande) att med ett odefinierat begrepp "ta ansvar" (Brorström, 2010, s.195-217). Sara Brorström tar i sin avhandling inte upp något kommunalt projekt i form av en nöjes- och temaparkssatsning, utan diskuterar kommunerna Alingsås, Tanum och Partilles identitetsskapande processer överlag. Vi anser trots det att hennes slutsatser om varför identitetsskapande inom kommuner behövs, hur de kan skapas och var processerna leder, kan kopplas samman med vårt urval och då skapa en större förståelse för svaren av våra forskningsfrågor.

Ostyriga projekt: att styra stora kommunala satsningar är en rapport skriven av Kerstin Sahlin-Andersson (1991) för Finansdepartementet och även om den har en del år på nacken presenterar den intressanta generella tankar rörande styrning av större kommunala projekt. Med utgångspunkt i elva fallstudier rörande uppstarter av exempelvis en teater och en skola ämnar författaren att dra slutsatser om varför större kommunala projekt uppfattas som svårstyrda och varför många av dem inte lyckas hålla sin budget. Hon menar att många större kommunala projekt följer samma mönster och att en bidragande orsak till huruvida ett projekt lyckas eller inte är kopplat till bristande kunskaper om dessa mönster. Rapporten kan ge förklaringar till de val kommuner väljer att göra när det kommer till satsningar på nöjes- och temaparker, exempelvis på vilka sätt man väljer att stötta ett projekt.

3.1.2 Forskning om nöjes- och temaparker

Kirsti Mathiesen Hjemdahl (2002) tar i avhandlingen *Tur/retur temapark* ett grepp om nordiska temaparker där hon analyserar den finska temaparken Muminvärlden i Nådendal, den norska Hackebackeskogen i Kristiansand dyrepark samt den svenska Astrid Lindgrens värld. Detta gör hon utifrån aspekter som syfte, upplevelser och ekonomi. Hon betonar vikten av att se de stora skillnader som finns mellan temaparker på en rad olika plan, så som storlek, målgrupp och även hur publikens förståelse av temaparken skiljer sig från hur den är i verkligheten (Mathiesen Hjemdahl, 2002, s.255). Avhandlingen är även relevant för examensarbetets journalistiska del eftersom vi haft ett upplägg där vi precis som författaren presenterar tre litterära temaparksprojekt. Eftersom en av våra granskningar gäller en planerad Muminvärld i Karlstad, anser vi att relevanta jämförelser kan göras med författarens granskning av den redan etablerade originalmuminparken i Finland.

David Cardells avhandling *Family theme parks, happiness and childrens consumption* (Cardell, 2015) berör definitivt vårt tema men handlar i grunden om vad det är som får människor, och i synnerhet barn, att uppskatta nöjesparker samt varför. Avhandlingen lägger därmed mindre fokus på aktörerna som står bakom nöjesparkerna och större fokus på besökarna. Vissa av avhandlingens slutsatser är ändå adekvata för vår studie, exempelvis genom vilka egenskaper som får familjer att besöka nöjes- och temaparker. Cardells slutsatser är framför allt att familjelivsidealen, att vara tillsammans och dela upplevelser, lockar familjer till parkerna. Det är relevant då vår journalistiska undersökning delvis granskar hur kommunstyrelserna som satsat på tema- och nöjesparksverksamhet tagit dessa aspekter i åtanke. Detta kan kopplas vidare till forskningsresultat gällande hur många kommuner som planerar en nöjes- eller temaparkssatsning.

En bok som tar ett ordentligt grepp om nöjesparksindustrin är *The global theme park industry* av Salvador Anton Clavé (2007). Den presenterar grundligt historien bakom nöjesparken som fenomen, från Disneyland's invigning i Kalifornien 1955 och vägen till den internationella miljardindustri nöjes- och temaparker utgör idag. De svenska nöjes- och temaparker vi undersöker skiljer sig från exemplen som tas upp i denna bok, både när det gäller företagskultur och ekonomisk storlek, men vissa

jämförelser är ändå talande. Exempelvis är kapitlet som rör principer för att planera en nöjes- och temapark och kapitlet som tar upp faktorer som påverkar planeringen mycket relevanta för vår undersökning.

3.1.3 Forskning om svensk kulturturism

“Kulturturism är besökandet av platser, områden eller evenemang med kulturell attraktionskraft. Kulturturismen innefattar såväl tillfälliga besökare med ett mot destinationen riktat särintresse i den kulturella miljö som destinationen eller evenemanget erbjuder (kulturmotiverade turister). Det finns olika grader av den individuella turistens intresse för en viss kulturattraktion, som fordrar olika strategier för att nå olika besökare, eftersom kulturen kan vara syftet med hela resan, med avstickare eller just värd att uppleva när man passerar.”

(Rümmelein, 1994, s.14)

Forskning om Kulturturism är kopplat till vårt ämne eftersom flera kommuner, exempelvis Götene kommun och Vimmerby kommun har satsat på temaparker baserat på litterära verk och historia med lokal koppling. I vår journalistiska presentation besöker vi tre kommuner med kopplingar till litterära temaparker vilket gör forskning om kulturturism ännu mer relevant för oss.

David Björklund gav 2003 ut publikationen *Turism i historiens fotspår* från Länsstyrelsen i Västra Götaland som innehöll referat och reflektioner rörande ett seminarium om kulturturism i Västra Götaland. En intressant aspekt i denna text är att författaren inte reflekterar över kommunala kostnader som ett eventuellt problem utan anser att kommunens risker snarare är kopplade till förstörelse av kulturarv. Hans slutsatser är att en rik kulturhistoria gynnar kommuners turismmarknadsföring, men att mer forskning om relationen mellan kulturarv och turism behövs. Det vi kan konstatera, 14 år efter att publikationen släpptes, är att inte mycket av den forskning som efterfrågats i publikationen har genomförts.

Litterära resor: Turism i spåren efter böcker, filmer och författare är en bok skriven av Carina Sjöholm (2011) och analyserar idén med att resa i litterära spår och innehåller tre fallstudier som går igenom effekterna av att sammanföra kulturproduktion, turism och ekonomi. De tre studierna handlar om Ystad med koppling till Wallanderböckerna, Fjällbacka med koppling till Camilla Läckbergs författarskap samt Astrid Lindgrens värld i Vimmerby som är mest relevant för vår undersökning eftersom det är en kommunalt delägd nöjes- och temapark.

3.2 Journalistisk bakgrund

När vi granskade den journalistiska bakgrunden till KSNS fick vi uppfattningen att det skrivits mer om de projekt inom fältet som har misslyckats än om de projekt som har lyckats. Den översikt vi gjort har visat oss att rent journalistiskt så består majoriteten av de artiklar vi finner om KSNS av enskilda exempel. En rad artiklar som listar projekt med koppling till ämnet är ofta formulerade i just listform och gör inga djupare analyser eller jämförelser av projekten, ett exempel är Svenska dagbladets artikel *Åtta turistattraktioner som misslyckades* (Jerdén, 2017, 12 augusti).

Ett exempel på journalistisk bakgrund till ämnet är Sveriges televisions program *Uppdrag granskning - kommungranskarna*, som vid två tillfällen (Djiobaridis, 2012; Bernárdzon, 2014) har besökt Götene kommun och tittat närmare på deras temaparksatsning Medeltidens värld. I dessa granskningarna låg fokus på att presentera de ekonomiska kostnaderna för kommunen, som enligt SVT överstigit 100 miljoner kronor.

Ett annat fall av KSNS som SVT granskat är Hågelbyparken där Botkyrka kommun planerade en nöjes- och temapark. Journalisten Jens Larsson (2014) sammanfattade det hela i en artikel 2014 när beslutet att projektet avbröts offentliggjordes. Det är för vår vetenskapliga undersökning ett intressant fall utifrån aspekten urval. Vår vetenskapliga undersökningens fokus och tänkta urval ligger på KSNS som faktiskt blivit av, eller som är under planering, men fallet Hågelbyparken kostade Botkyrka kommun över åtta miljoner kronor i planeringskostnader (Larsson, 2014) trots att det aldrig blev av, vilket kan anses vara en betydlig summa inom ämnet KSNS.

Vår journalistiska presentation lägger stort fokus på ett aktuellt fall av KSNS - planeringen av Muminvärlden i Karlstad kommun. Det mediala fokuset har ökat markant under den period vår undersökning pågått och än, hösten 2017, är inte den sista artikeln skriven i ämnet. En sammanfattning från i somras som är en bra utgångspunkt till att förstå sig på projektet är *Planer på Muminvärld i Sverige väcker kritik* skriven av Fredrik Häggman (2017).

Många medier har rapporterat om Kalmar kommuns misslyckade nöjes- och temaparkssatsning Salvestaden, däribland Expressens reporter Monica Sandberg (2011). Hennes sammanfattade artikel går igenom projektet från dess inledning till dess slut och försöker klargöra varför projektet misslyckades till den grad det gjorde. En intressant poäng som artikeln tar upp och som kan diskuteras vidare i vår undersökning är att det i fallet Salvestaden var unika omständigheter som sådde fröet till idén om en kommunal nöjes- och temapark i Kalmar kommun, nämligen att SVT spelade in sitt program Sommarlovsmorgon där 1997.

Csaba Perlenberg (2017) har skrivit en intressant krönika om KSNS i Expressen. Han tar tydlig ställning emot hela fenomenet med orden "*Kommuner borde givetvis inte driva kommunala nöjesparker*" och han argumenterar för att kommuner endast bör arbeta med offentlig verksamhet som vård, skola och omsorg och inte ge sig i kast med företagsamhet. Skribentens åsiktstext representerar en ståndpunkt som återkommer bland intervjupersoner i vår journalistiska presentation.

4. Avgränsning

4.1 Vetenskaplig avgränsning

Vi har valt att avgränsa vår vetenskapliga undersökning till en enkät som skickats ut till samtliga Sveriges kommuner. Anledning (som vi även diskuterar i kapitel 2, *Frågeställningar*) är att KSNS är ett så pass smalt fält att vi ansåg att en grundläggande undersökning i ämnet krävdes. Vi valde därför alla 290 kommuner, istället för ett slumpmässigt urval bland dessa, för att få en komplett översikt.

Till enkäten valde vi en bred definition av vad som är en nöjes- och temaparksverksamhet för att fånga in så många svar som möjligt som skulle kunna definieras som detta. Vi ville inte gå miste om någon form av verksamhet som respondenterna skulle kunna misstolka inte kunde vara nöjes- och temaparksverksamhet på grund av en för snäv definition. Det har gjort att vi minimerat risken att missa verksamheter vi själva definierade som nöjes- och temaparksverksamhet, trots att respondenterna själva kanske inte gör det.

Vi fick en bred överblick av populationen genom enkätsvaren och har därefter själva kunnat avgränsa oss vidare mot ett slutgiltigt urval. För att underlätta processen med att sälla bort de verksamheter som vi inte bedömde som relevanta, gjorde vi en ny definition som lyder enligt följande:

En nöjes- och temaparksverksamhet är ett stationärt inträdesbelagt område utomhus med etablerade aktiviteter både inomhus och utomhus inom det avgränsade området, så som åkattraktioner

(exempelvis karuseller och dylikt), temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower eller spelmöjligheter.

I denna urvalsprocess har vi uteslutit en del av de som svarat ”ja” på våra enkätfrågor, eftersom de inte faller inom ramen för den nya definitionen vi valde att formulera, vilket vi diskuterar vidare i kapitel 4.1.1 *Definitionsdiskussion*, i kapitel 5.1 *Vetenskaplig metod*, samt i kapitel 8.3 *Vetenskaplig resultatdiskussion*.

Vi hade även en första tanke om att begära ut samtliga ekonomiska dokument med kontoplaner av de kommuner vi fick som resultat av vår undersökning. Det hade varit intressant och möjligt att genomföra, men inte i kombination med det arbete vi gjort. Med tanke på att vi har genomfört en tidskrävande enkät och gjort två relativt långa journalistiska tv-inslag så hade vi inte möjlighet att genomföra den typen av ekonomiskt granskning inom vår tidsram på 15 veckor. Därmed har vi smalnat av vårt urval till att enbart fokusera på enkäten och det som behövs genomföras i förhållande till den, i samband med den vetenskapliga undersökningen.

4.1.1 Definitionsdiskussion

Vi valde ursprungligen att ta inspiration till vår definition av nöjes- och temaparksverksamhet utifrån Svensk näringsindelning, SNI,- koden 93.210 (SCB, 2017) som lyder enligt följande;

Nöjes- och temaparksverksamhet omfattar: drift av olika attraktioner, t.ex. karuseller o.d., nöjesbad, vattenrutschbanor, spel, shower, temautställningar och utflyktsområden.

När vi utformade enkäten som vår undersökning vilar på valde vi att förtydliga och utveckla den tidigare nämnda beskrivningen, och vid enkätens utskick löd definitionen:

Nöjes- och temaparksverksamhet bedriver åkattraktioner (exempelvis karuseller och dylikt), vattenland, temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower, spelmöjligheter och djurparker. Exempel på verksamhet inom denna definition är: Liseberg, Borås djurpark, Skara sommarland, Salvestaden, Tosselilla med flera.

Att vi ändrade *utflyktsområden* till *djurparker* beror på att vi ansåg att utflyktsområden enligt den allmänna uppfattningen oftast inte räknas in som nöjes- och temaparker, och för att det är ett för brett begrepp. Då vi fått in samtliga enkätsvar avgränsade vi definitionen ytterligare, för att kunna ta fram ett relevant resultat på det vi undersökte. Vår slutgiltiga definition av nöjes- och temaparksverksamhet, vilket resulterade i den vetenskapliga undersökningens slutgiltiga urval lyder:

En nöjes- och temaparksverksamhet är ett stationärt inträdesbelagt område utomhus med etablerade aktiviteter både inomhus och utomhus inom det avgränsade området, så som åkattraktioner (exempelvis karuseller och dylikt), temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower eller spelmöjligheter.

Vi utvecklade här att en nöjes- och temapark är *ett stationärt inträdesbelagt inhägnat område utomhus* för att komma närmare det vi anser är allmänhetens uppfattning av en nöjes- och temapark. Vid omformuleringen föll alltså djurparksverksamhet och vattenlandsverksamhet bort från vår definition. De vattenland eller djurparker som även har åkattraktioner bedömde vi vara nöjesparker, vilket då passar inom definitionen och inkluderades i det slutgiltiga urvalet. Eftersom vi valde att fokusera på just nöjes- och temaparksverksamhet faller en del av enkätens resultat, enligt enkätens definitionen av vad som är en nöjes- och temapark, bort från vår slutgiltiga definition. Nöjes- och temaparker kan alltså rimligtvis inte likställas med *äventyrsbad* eller *djurparker* vilka enligt vår

uppfattning snarare främst definieras som just äventyrsbad eller djurpark av allmänheten och strök därför dessa ur definitionen.

4.1.2 Diskussion om vetenskaplig frågeformulering

Vi har under arbetets gång valt att omformulera våra ursprungliga frågeställningar. Frågeställningarna löd vid inlämning av projektplanen för arbetet och i det första utkastet enligt följande;

1.) *Hur många svenska kommuner har investerat i satsningar på nöjes- och temaparker de senaste 20 åren?*

2.) *På vilka sätt har de svenska kommunerna satsat på nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren?*

3.) *Hur många kommuner planerar i nuläget att investera i framtida satsningar på nöjes- och temaparker?*

Vi valde, efter diskussioner i gruppen och med vår handledare Kicki Hultin, att ändra dessa ursprungliga frågeställningar. Detta berodde bland annat på att den första frågan i enkäten var formulerad på ett sådant sätt att den inte besvarade den vetenskapliga frågeställningens första fråga. Vi diskuterar enkätfrågorna och de problem vi stötte på gällande dessa i kapitel 5, *Metod*. Vi hade också en tidig tanke om att även hinna göra ytterligare en vetenskaplig undersökning utöver enkäten, där vi skulle begära ut ekonomiska dokument från kommunerna i vårt slutgiltiga urval och på så vis tydligt kunna redovisa vilka sätt de engagerat sig i nöjes- och temaparksverksamhet. Detta skulle då delvis ligga till grund för att besvara den andra frågeställningen. Vi insåg under arbetets gång att en sådan extra studie inte rymdes inom tidsspannet för den vetenskapliga undersökningen eftersom arbetet med den journalistiska delen var tidskrävande. Vi bedömde också att de svar vi fått in från enkäten var en tillräckligt god undersökning.

Vi ville också på ett bättre sätt utnyttja enkätens samtliga frågor som grund till de vetenskapliga frågeställningarna, vilket vi bedömde att de ursprungliga frågeställningarna inte gjorde. En omformulering av de vetenskapliga frågeställningarna skulle bättre stämma överens med det vi ville undersöka, vilket ledde oss till de slutgiltiga frågeställningarna som vi besvarar i kapitel 9.1, *Svar på vetenskapliga frågeställningarna*.

4.2 Journalistisk avgränsning

Vi har i vår journalistiska del valt att avgränsa oss till att undersöka och fördjupa oss i nöjes- och temaparker med ett litterärt tema, då vi ansåg att det var ett bra sätt att skapa ett tydligt sammanhang inom KSNS för publiken. På så vis presenterar vi en inramad, och enligt vår förhoppning, intresseväckande typ av verksamhet - KSNS med litterär gestaltning. Det var viktigt i vårt val utan att för den sakens skull vara allt för snäv för att kunna jämföras med andra KSNS.

Vi har producerat två tv-inslag där det första har namnet *Kommunala äventyr*. I det inslaget undersöker vi hur tre svenska kommuner har investerat eller planerar att investera i nöjes- och temaparksverksamhet. De tre exempel som lyfts, som huvudsakligen valdes utifrån den gemensamma nämnaren tema- och nöjespark med litterärt tema, är den vinstdrivande verksamheten Astrid Lindgrens värld i Vimmerby kommun, förlustaffären Medeltidens värld i Götene kommun, samt Muminvärlden som är under planering i Karlstad kommun.

Den andra journalistiska delen ser vi som en fördjupning av del ett, med namnet *Mumindebatten*, där vi rör oss kring samma ämne, men där fokus ligger på hur KSNS tas emot av lokalbefolkningen, medias behandling av ämnet, samt hur de politiska klimatet ser ut. I denna andra del har vi avgränsat oss till att enbart fokusera på den planerade Muminvärlden i Karlstad och således djupdyka i ett aktuellt fall av KSNS.

Därmed avgränsar sig den journalistiska delen av undersökningen till att först granska tre fall av KSNS och sedan detaljerat granska ett fall av KSNS.

4.2.1 Diskussion om journalistisk frågeformulering

Våra journalistiska frågeställningar formulerades i ett ganska sent skede av arbetsprocessen beroende på att vi från början hade en tydlig tanke om vad vi ville besvara journalistiskt och därmed inte såg det nödvändigt att göra exakta formuleringar. Vi ville se på fältet KSNS, presentera det objektivt med negativa och positiva exempel av satsningar på olika parker samt mottagandet av dessa satsningar. Vi ville helt enkelt förklara för en publik hur fältet ser ut och skapa en intressant journalistisk produkt. När vi så småningom insåg att vårt insamlade journalistiska material mycket väl skulle kunna ge en bra bild av läget för KSNS, både inom en 20-årsperiod och i dagsläget, så formulerade vi de journalistiska frågeställningarna ungefär så som vi från början tänkt dem.

1.) *Vilka för- och nackdelar kan kommunala satsningar på nöjes- och temaparker innebära för kommuner och vad kan det resultera i?*

2.) *På vilka sätt kan negativ respons till planer på etablering av nöjes- och temaparksverksamhet inom en kommun yttra sig?*

Vår journalistiska presentation består, som tidigare nämnts, av två längre tv-inslag, med titlarna *Kommunala äventyr*, samt *Mumindebatten* och för att ytterligare förtydliga på vilket sätt de besvarar de journalistiska frågeställningarna presenterar vi här inslagens påor:

Del 1. *Kommunala äventyr*:

I vissa fall vinstaffärer som lockar turister till kommunen och gynnar näringslivet, i andra fall katastrofaffärer med mångmiljonbelopp i förluster. Resultaten av svenska kommuners investeringar i nöjes- och temaparksverksamheter skiljer sig åt. Men vad säger de som själva engagerat sig i satsningarna? Borde kommuner verkligen ge sig ut på sagoäventyr med skattebetalarnas pengar?

Del 2. *Mumindebatten*:

Efter att kommunen bjudit in det finländska företaget Muminvärlden att etablera sin verksamhet på friluftsområdet Skutberget i Karlstad lät reaktionerna inte vänta på sig. Tonen mellan upprörda kommuninvånare och muminförespråkare har sedan dess varit hård - trots att konfliktens företrädare hävdar att de strävar efter en sansad samtalston. Vad är det med Muminvärlden som rör upp sådana känslor? Hur långt är folk egentligen beredda att gå för att få fram sin åsikt i den hätska debatt som blossat upp?

5. Metod

5.1 Vetenskaplig metod

Vi beslutade att genomföra en enkätundersökning där vår ambition var att få svar från samtliga Sveriges kommuner. Då antalet respondenter skulle bli stort (290 stycken) och med en geografisk spridning bokstavligen över hela landet, så fanns det inget annat praktiskt sätt att få svar inom en rimlig tid än genom en enkätundersökning (Esaïasson, Gilljam & Oscarsson, Wångerud, 2012, s.232). När vi utformade enkäten ställde vi frågorna på ett sådant sätt att vi bedömde att enkätsvaren skulle kunna svara på undersökningens frågeställning. Se *bilaga 1* för att ta del av enkätfrågorna. Vi skrev då en bred definition för vad som kunde ingå i nöjes- och temaparksverksamhet för att få in svar om så många verksamheter som möjligt som skulle kunna passa inom definitionen (Esaïasson, et al., 2012, s.235-236, 242, 244). När vi sedan sammanställt enkätsvaren valde vi att smalna av den definitionen till att enbart inkludera de verksamheter som vi faktiskt anser sysslar med nöjes- och temaparksaktivitet. Det är genom denna definition som vi besvarar våra vetenskapliga frågeställningar.

Vi anser att vi innan enkäten genomfördes hade en bra bild av vilka nöjes- och temaparksverksamheter som finns i Sverige, och vi har under arbetets gång, både genom enkätsvaren samt genom grundlig research, fått en ännu tydligare bild. Trots det är vi medvetna om att vår enkät kan ha en viss felmarginal. I slutändan handlar det helt enkelt om vem på kommunen som besvarar frågorna, vad den vet och inte vet, eller vad den väljer att redovisa i enkäten. Vi måste helt enkelt förlita oss på att respondenterna svarar sanningsenligt. Möjligheterna till att vi ska kunna kontrollera svaren från samtliga 290 svenska kommuner är i princip obefintlig, trots att vi vet vem som har besvarat enkäten. Det innebär en låg kontroll över svarssituationen, och något man får räkna med vid en enkätundersökning utan personlig kontakt (Esaïasson et. al. 2012, s.235).

Då vi har skickat ut vår enkät till kommunerna har vi lämnat över ansvaret till de inom respektive kommun att själva avgöra vilken representant från kommunen som är bäst lämpad att svara på frågorna. I de flesta fall har ansvariga för näringslivsfrågor, turismfrågor eller kultur- och fritidsfrågor besvarat enkäten.

5.2 Journalistisk metod

Det första av de två inslagen, *Kommunala äventyr*, grundar sig mer i vår vetenskapliga undersökning. Det andra inslaget, *Mumindebatten* tar avstamp ur del ett, men är en fristående del och kan, och till och med bör, ses separat. Den första delen fokuserar på tre nöjes- och temaparker. En som gått dåligt (Medeltidens värld i Götene), ett lyckat projekt (Astrid Lindgrens värld i Vimmerby), samt en som är under planering (Muminvärlden i Karlstad). Vi har gjort intervjuer med kommunstyrelsens ordföranden i samtliga kommuner gällande verksamheterna. *Kommunala äventyr* har en längd på drygt 24 minuter, och *Mumindebatten* är drygt 22 minuter. För att behålla enhetligheten mellan inslagen ville vi göra dessa ungefär lika långa, vilket vi anser att vi har lyckats med. För att få chans att förmedla det vi stävar efter anser vi att längden på inslagen är rimlig. Det hade inte varit möjligt att ge samma övergripande bild genom korta nyhetsinslag på ett par minuter.

I del två lyfter vi den journalistiska biten en nivå och går in på de intensiva diskussioner och debatter som uppstått i och med planeringen av Muminvärlden. Där har vi enbart fokus i Karlstad, med förespråkare (kommunledning och de drivande i projektet), samt motståndare som startat upp gräsrotsrörelser som vill stoppa etableringen. Vi har även genomfört intervjuer med relevanta initiativtagare från Norge och Finland. För att skildra debattklimatet har vi intervjuat Malin Kling Uddgren som är insändarredaktör på Nya Wermlands Tidningen i Karlstad, som beskriver grunden i

konflikten. I undersökningen har vi begärt ut ett stort antal dokument och precis som Nils Hansson påpekar i sin bok *Grävande journalistik* (2009) så är tjänstemän ofta väldigt samarbetsvilliga. Desto trevligare vi bemött dem desto snabbare har vi fått ut de dokument vi begärt. Dokumenten vi begärt rör mejlkorrespondens mellan Karlstad kommun och andra aktörer, utbetalningar från Karlstad kommun till andra aktörer och ekonomiska sammanställningar.

Det finns en del likheter mellan de två filmade inslagen. Dels använder vi oss till stor del av samma klippbilder, och dels förekommer vissa sekvenser från intervjuerna i båda delarna. Det är ett medvetet val vi har gjort och tanken är att inslagen är två separata självständiga delar som ska kunna ses oberoende av varandra. Vårt mål var att man ska kunna se del två, *Mumindebatten*, utan att behöva ha sett del ett först, *Kommunala äventyr*. De är tänkta att sändas på samma plattform, men de är inte gjorda för att ses direkt efter varandra. Vår tilltänkta publiceringsplattform är NWTs playtjänst. Se kapitel 7, målgrupp och publicering, för ett bredare resonemang kring detta.

5.3 Likheter och skillnader mellan vetenskapliga och journalistiska metoder

Vi bedömde det lämpligt att genomföra en frågeundersökning för att ta reda på hurvida kommuner har valt att investera i nöjes- och temaparksverksamhet eller inte. Det är den i särklass smidigaste metoden för att undersöka det vi ville undersöka, eftersom målet var att få svar från 290 respondenter. Valet föll på en enkät med både standardiserade frågor samt öppna frågor. I vår frågeundersökning har vi ställt samma frågor till samtliga svars personer - standardiserade frågor, och de har då fått välja mellan ett antal förbestämda svarsalternativ (Esaiasson et al., 2012, s.228). Samtidigt kan vi hävda att vi har fört en viss dialog med kommunerna, eftersom vi i enkäten också har använt oss av öppna frågor utan fasta svarsalternativ. Där har kommunerna fått förtydliga sig eller fritt lämna kommentarer i fälten (Esaiasson et al., 2012, s.229). Därmed har vi använt oss av både kvantitativ och kvalitativ metod då vi utformat enkäten.

I den journalistiska undersökningen har vi inte varit bundna till att ställa exakt samma frågeformuleringar till de vi undersökt. Till viss del har vi gjort samtalsintervjuer med låg grad av standardisering. Det innebär att en del av frågorna vi har ställt till intervju personerna, och då framförallt till kommunstyrelsens ordförande i tre olika kommuner, har varit desamma och därmed till viss del systematiska. Däremot har ordningsföljd, innehåll, följdfrågor och formuleringar varierat en del. Vi har fört ett interaktivt samtal och dialogerna har sett olika ut (Esaiasson et al., 2012, s.228).

Exempel på frågor som vi har ställt till alla tre ordföranden är: "Hör kommunerna hemma i sagornas värld?", "Varför gjorde kommunen/vill kommunen göra den här satsningen?", "Vad har verksamheten tillfört/vad skulle verksamheten tillföra kommuninvånarna i xx kommun? och "Bör kommuner engagera sig i den här typen av verksamhet?". Vi har även utgått från samma frågeställningar under alla tre intervjuer då vi har undrat över de ekonomiska investeringarna.

Likheten mellan den vetenskapliga undersökningen och den journalistiska granskningen är alltså att vi till viss del har använt oss av öppen dialog. Det gäller framförallt de öppna kommentarfälten, men även genom telefonsamtalen till respondenterna. Då vi genomfört enkätundersökningen gjorde vi det digitalt och via telefon för att få in så många svar som möjligt (Esaiasson et al., 2012, s.232). Vi ringde de kommuner som fortfarande inte besvarat enkäten efter tre digitala utskick. Via telefon blir det naturligt att man för ett mer öppet samtal, även om frågor samt ordningsföljd helt stämmer överens med den digitala enkäten, vilket vi diskuterar vidare i kapitel 6. *Arbetets gång*. Däremot faller det sig naturligt att respondenterna ställer följdfrågor via telefon på ett annat sätt än via en digital enkät. Telefonenkäterna har därför en viss likhet med vår journalistiska metod. En likhet för de båda undersökningarna är också det övergripande temat - hur kommunerna engagerar sig i nöjes- och temaparksverksamheter. Men i det stora hela är det alltså stora skillnader i metoder gällande den

journalistiska undersökningen samt i den vetenskapliga. Trots vårt resonemang om samtalsintervjuer med låg standardisering hävdar vi ändå att vi till största delen har genomfört journalistiska intervjuer snarare än samtalsintervjuer. Vi har främst frågat det som vi har behövt få veta av varje enskild person, och intervjuerna har därför i stora drag skilt sig åt. Om vi istället hade gjort en vetenskaplig studie med samtalsintervjuer hade materialet i stora drag kunnat återanvändas i båda delar, men det är inte möjligt för oss då vi har gjort en enkätundersökning. Resultaten från undersökningen lyfts i den journalistiska delen, men det går inte att göra tvärt om. Intervjusvaren i den journalistiska delen kan däremot ge stöd till validiteten i undersökningen, inte minst då de svar vi fått från våra intervjupersoner reflekterar de idéer om identitetsskapande Sara Brorström tar upp i sin doktorsavhandling, *Kommunala satsningar av betydelse en fråga om identitet, förnuft och tillfälligheter* (2010).

6. Arbetets gång

Det första steget i arbetets gång var beslutet att välja ämnet kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet. Ämnet valdes på grund av att vår arbetsgrupp kom att diskutera underliga temaparker i Sverige under en lunch. Namn som *Wallander-Land*, *Mumin-land* och *Fantomen-land* kom upp. Vi hade tidigare en väldigt olik projektidé, som handlade om o-utbetalda EU-bidrag till lantbrukare och i förlängningen EU-medel som stort. Men denna idé kom att hamna i skymundan då vi alla tre var betydligt mer fascinerade av en potentiellt Muminvärld i Karlstad. Det var ett ämne som var aktuellt, greppbart, det hade inte granskats utförligt, det gjorde människor upprörda och inte minst, det innehöll en stor dos humor.

Vi skrev ett tidsschema och vi har hållt oss till det under perioden för undersökningen. Det har förekommit vissa mindre schemaändringar, och vi har fått kasta om planerna ibland, men i det stora hela har vi legat i fas. Vi har arbetat på plats i skolan dagtid tillsammans, heltid 9 - 17, fem dagar i veckan. Vi bedömer att alla har lagt ner en likvärdig ansträngning på arbetet och haft lika stor arbetsbörda.

Vi utformade tillsammans enkäten (se bilaga 1) som Agnes Aronsson och Micael Thernström därefter hade ansvaret över. Den skickades till kommunerna via mejl från enkätprogrammet Qualtrics den 24/10-17, och de ansvarade för insamlingen och sammanställningen av svaren. De har även haft ansvaret över de påminnelser som mailats ut till de kommuner som inte besvarat enkäten. Detta gjordes den 27/10-17 samt den 31/10-17. Tre kommuner kunde vi överhuvudtaget inte skicka enkäten till, eftersom de mejl vi skickade inte kom fram, utan enbart studsade tillbaka, oavsett vems mejl på kommunen vi sände till. De tre kommunerna är Hofors kommun, Ovanåkers kommun och Nordanstigs kommun, och dessa har enkäten gjorts muntligen med över telefon. Vi ringde sedan till de resterande kommunerna som inte besvarat enkäten digitalt, för att få största möjliga svarsfrekvens (Esaiasson et al., 2012, s.238). Det sista enkätsvaret mottog vi den 20/11-17, och vi hade då fått in svar från samtliga Sveriges kommuner.

Via telefon har vi ställt samma frågor som i den digitala enkäten, med tillhörande följdfrågor beroende på vilket svarsalternativ som valts. Tre av enkätens frågor var tillgängliga för samtliga respondenter, oberoende av vad de svarade på övriga frågor. Samtliga respondenter har haft möjlighet att ge ytterligare kommentarer. Detta utnyttjades framförallt av de som besvarade enkäten muntligen, vilket faller sig naturligt när ett samtal förs över telefon. Vi har noga antecknat namn och kontaktuppgifter till personerna som besvarat enkäten via telefon. Därmed bedömer vi att resultatet för den digitala enkäten samt telefonenkäten är likvärdigt. Vi har haft samma tillvägagångssätt och ordningsföljd på frågorna digitalt som muntligt.

Gunnar Fägerlind är den som i första hand har skött kontakter med intervjupersoner, och grävt fram dokument hos kommunerna som vi har haft användning för till den journalistiska delen. Då vi övergick från att sammanställa enkätsvaren vi fått in digitalt till att istället ringa runt till kommuner som inte svarat, delade vi upp resterande 68 kommunerna mellan oss alla tre. När vi var färdiga med våra tilldelade kommuner hjälptes vi åt med varandras. Vi har parallellt med detta gemensamt bestämt hur vi skulle lägga upp arbetet för den journalistiska delen, och gett oss ut i Norden för att möta intervjupersonerna. Vi besökte tillsammans Vimmerby, Karlstad samt Götene där vi genomförde flera intervjuer. Agnes Aronsson och Micael Thernström reste sedan till Karlstad en andra gång för att filma under demonstrationen mot etableringen av Muminvärlden, samt komplettera intervjumaterial. Gunnar Fägerlind reste istället ensam till Oslo och genomförde intervjun med Eigil U. Rian från Kaluna AS. Micael Thernström har intervjuat Muminvärldens VD Tomi Lohikoski över telefon, eftersom han befann sig i Finland, och Gunnar Fägerlind har sedan intervjuat miljöjournalisten Bo Landin över skype, då han befann sig i Utah, USA.

Generellt sett har Micael Thernström och Gunnar Fägerlind främst stått för foto, och Agnes Aronsson har agerat reporter vid alla intervjuer utom de ovan nämnda. Då enkäten färdigställdes och intervjuerna till den journalistiska delen var filmade lades ansvaret på Agnes Aronsson att sammanställa resultatet av enkäten samtidigt som Micael Thernström började med klippningen och Gunnar Fägerlind fortsatte sitt grävande efter relevant innehåll till de journalistiska inslagen. Vi har därefter varierat oss i arbetet så att alla har arbetat med att klippa inslagen i Avid Media Composer där Micael Thernström och Agnes Aronsson fokuserade på inslag 1 och Gunnar Fägerlind på inslag 2. Mot slutskedet av projektet har vi arbetat ännu mer sammansvetsat och diskuterat mycket för att metodrapporten och de två journalistiska inslagen ska representera det vi alla tre har som ambition att förmedla.

Under arbetets gång har vi fört en del diskussioner sinsemellan, och inte alltid varit helt ense kring arbetets upplägg. Mycket diskussioner har fokuserat kring definitioner, kring resultatet av enkäten samt hur det ska besvara den vetenskapliga frågeställningen. Vi har fått diskutera oss fram till lösningar som alla tre tycker känns passande. I några fall har vi även valt att lyfta dessa ämnen med vår handledare, Kicki Hultin, som då har väglett oss efter bästa förmåga. Vi har även gemensamt resonerat oss fram till lösningar på den problematik som vi lyfter i kapitel 6.1, *Problematik under arbetets gång*. Vi anser att dessa diskussioner har varit nödvändiga för att ta oss vidare i arbetet.

6.1 Problematik under arbetets gång

Standarden på enkätsvaren har varierat, och vi upplever i vissa fall att respondenterna har svarat godtyckligt och utifrån allt för personliga referensramar. Vi tror att de utifrån sina egna uppfattningar av vad som är en nöjes- och temapark har valt att besvara enkäten utan att noggrant läsa igenom den definition av en nöjes- och temaparksverksamhet som redovisas i enkäten.

Det finns en del verksamheter som respondenterna vid första anblick kanske inte förknippar med nöjes- och temaparker, såsom älgparker, visentparker och liknande, samt vikinga-, medeltids- och forntidsbyar. De kan därför ha missat att fylla i den typen av verksamheter som svar. Dessa ingår trots det i enkätens definition av en nöjes- och temapark (med historiska eller populärkulturella referenser). På så sätt har vi i efterhand sett en del brister i vår definition nöjes- och temaparker, som i enkäten löd:

Nöjes- och temaparksverksamhet bedriver åkattraktioner (exempelvis karuseller och dylikt), vattenland, temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower, spelmöjligheter och djurparker. Exempel på verksamhet inom denna definition är: Liseberg, Borås djurpark, Skara sommarland, Salvestaden, Tosselilla med flera.

Vi anser att vi fått relevanta svar genom vår genomförda enkät, men vi har också tankar om hur den hade kunnat utformas annorlunda för att undvika problematik. Exempelvis borde den första enkätfrågan formulerats tydligare.

Fråga 1. Har det startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet i er kommun de senaste 20 åren?

- 1) Ja.
- 2) Nej.
- 3) Vet ej.

Problematiken med frågan ligger i att den både kan tolkas som att frågan rör de fysiska kommungränserna, vilket var det vi syftade på, men den kan också tolkas som om den enbart rör den kommunala verksamheten. Detta är något vi inte förutspådde skulle ske. Ett annan problematik finns gällande fråga sju:

Fråga 7. Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamhet?"

- 1) Ja.
- 2) Nej, privata aktörer var majoritetsägare.
- 3) Nej, det finns ingen sådan verksamhet inom kommunen.
- 4) Vet ej.

En del av dem som har svarat "ja" på första frågan, alltså att det startat upp nöjes- och temaparksverksamhet, har på fråga sju svarat att det inte finns någon sådan verksamhet inom kommunen. Enligt vår tanke med frågan borde de då istället ha svarat att nöjes- och temaparksverksamheten i kommunen har privata aktörer som majoritetsägare.

Internt för oss som skickat ut enkätundersökningen ser ett av de totalt fyra svarsalternativen på fråga 7, "Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamhet?", felaktigt ut. Vi har förstått på kommunernas svar att de däremot får upp korrekt svarsalternativ, så att det för oss internt står fel formulering påverkar inte resultatet. För oss syns den ofullständiga och felaktiga meningen "Det finns flera verksamheter inom", som svar. Kommunerna ser det korrekta svaret "Nej, det finns ingen sådan verksamhet inom kommunen". Felaktigheten påverkar alltså inte på något sätt resultatet av undersökningen. Vad denna felaktighet beror på vet vi inte.

En annan sak vi upptäckt är att det vore mer rimligt om samtliga respondenter i enkäten hade fått möjligheten att besvara fråga två.

Fråga 2: Har kommunen eller kommunala bolag gett stöd till projektet/projekten i form av exempelvis mark, arbetskraft, ekonomiskt bidrag eller andra ekonomiska investeringar? Flera av alternativen kan kryssas i.

Istället är enkäten utformad så att endast de respondenter som svarat ja på fråga ett (se ovan) har kunnat besvara fråga tre. Om samtliga respondenter hade kunnat besvara den frågan hade vi tydligare kunnat uttala oss om kommunalt stöd till nöjes- och temaparker som är äldre än 20 år. Det vi alltså hade kunnat göra är att öppna fråga två för samtliga respondenter och istället lagt till ytterligare ett svarsalternativ i stil med "Det finns ingen verksamhet av den typen inom kommunen". Detta

förutsåg vi inte skulle bli ett problem, och vi kunde inte öppna frågan när vi insåg misstaget, då enkäten redan påbörjats av en del respondenter.

Svarsalternativet där vi ber kommunerna specificera vilken förvaltning som varit delaktig i projektet hade vi kunnat stryka ur enkäten, eftersom inte någon kommun valde att besvara detta.

Stockholms stad angav inte på något ställe i enkäten att de engagerat sig i privatägda Gröna Lund. Eftersom det är en av Sveriges största nöjesparker kontaktade vi då kommunen via telefon, men som under samtalet inte angav att de gett någon form av stöd eller gjort investeringar i Gröna Lund. Detta anser vi är viktigt att redovisa då vi tror att de som läser denna rapport annars kan ifrågasätta varför Gröna Lund inte omnämns.

7. Målgrupp och publicering

Vi har haft en bakomliggande tanke om att sälja och publicera den journalistiska presentation till Nya-Wermlands tidningen, NWT för deras onlinetjänst Play. Att vi anser att de kan vara de bäst lämpade publicisterna för inslagen beror på att det är ett mediebolag med stark förankring i Karlstad, där en debatt rörande en kommunal satsning på en temapark just nu pågår, vintern 2017. Det första journalistiska inslaget, *Kommunala äventyr*, ger exempel på resultatet av olika kommunala satsningar, och är därför, trots fokus på andra kommuner, relevant för Karlstadsborna. Det ger en bakgrund samt en övergripande bild av vad dessa typer av investeringar kan leda till.

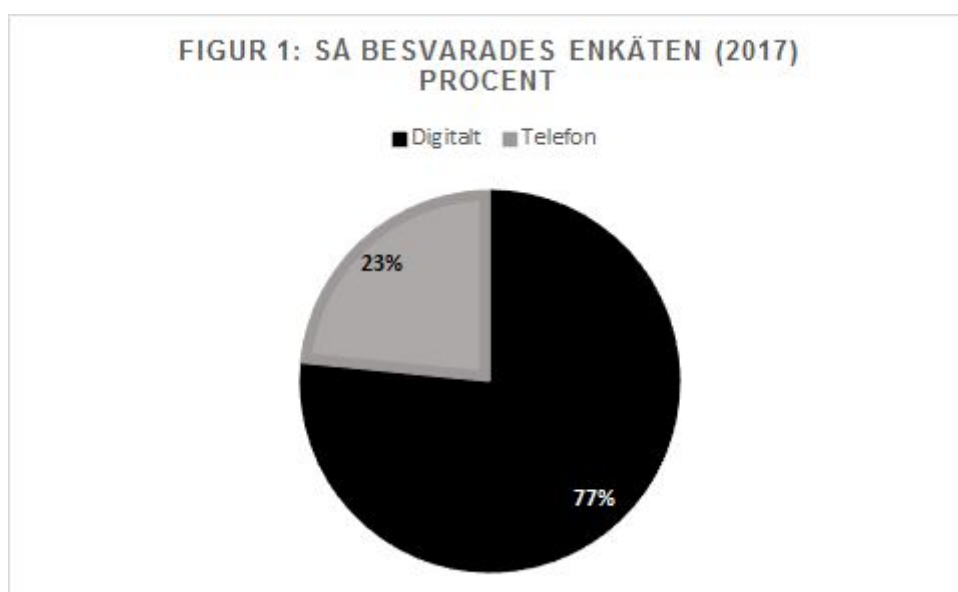
Det andra inslaget, *Mumindebatten*, handlar enbart om ovan nämnda temaparkssatsning i Karlstad och berör dessutom NWTs insändarredaktion. Det kan definitivt tänkas vara relevant för just NWTs läsare, och bör höja våra chanser att intressera dem. Då debatten om Muminvärlden berör Karlstadsbor och därmed sannolikt läsekretsen hos NWT, kan våra inslag hjälpa till att ge en klarare bild av vad debatten handlar om. Det kan göra debatten mer lättillgänglig för de som inte är insatta i den sedan tidigare. Vi har också hört många röster som kritiserat NWT för att inte belysa debatten ordentligt vilket också skulle vara en anledning för dem att publicera våra inslag. Utifrån detta resonemang har vi haft ett målgruppstänk utifrån NWTs läsargrupp (värmlänningar) och exempelvis försökt förankra inslagens start och slut i Karlstad.

8. Resultat

8.1 Kommunernas enkätsvar

Vi har börjat med att sammanställa resultatet utifrån vad kommunerna har svarat på enkäten. Vi har sedan, sett utifrån vår avsmalnade definition av vad som är en nöjes- och temaparksverksamhet, sammanställt ett slutgiltigt resultat som är en översiktlig bild av samtliga frågor på enkäten, där vi anser oss ha fångat upp en så pålitlig och sanningsenlig bild över svenska kommunala satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet som möjligt. I valet att sammanställa resultatet på det viset exkluderas en del av de verksamheter som kommunerna har redovisat i enkätsvaren. De faller helt enkelt inte inom ramen för definitionen. Se kapitel 8.2, Slutgiltigt resultat, för att ta del av detta.

Vi har gett samtliga av Sveriges 290 kommuner möjlighet att besvara enkäten och den totala populationen har också besvarat den, vilket vi anser bidrar till en hög validitet. 222 av kommunerna (77 procent) har besvarat enkäten digitalt, och 68 kommuner (23 procent) har besvarat enkäten över telefon.

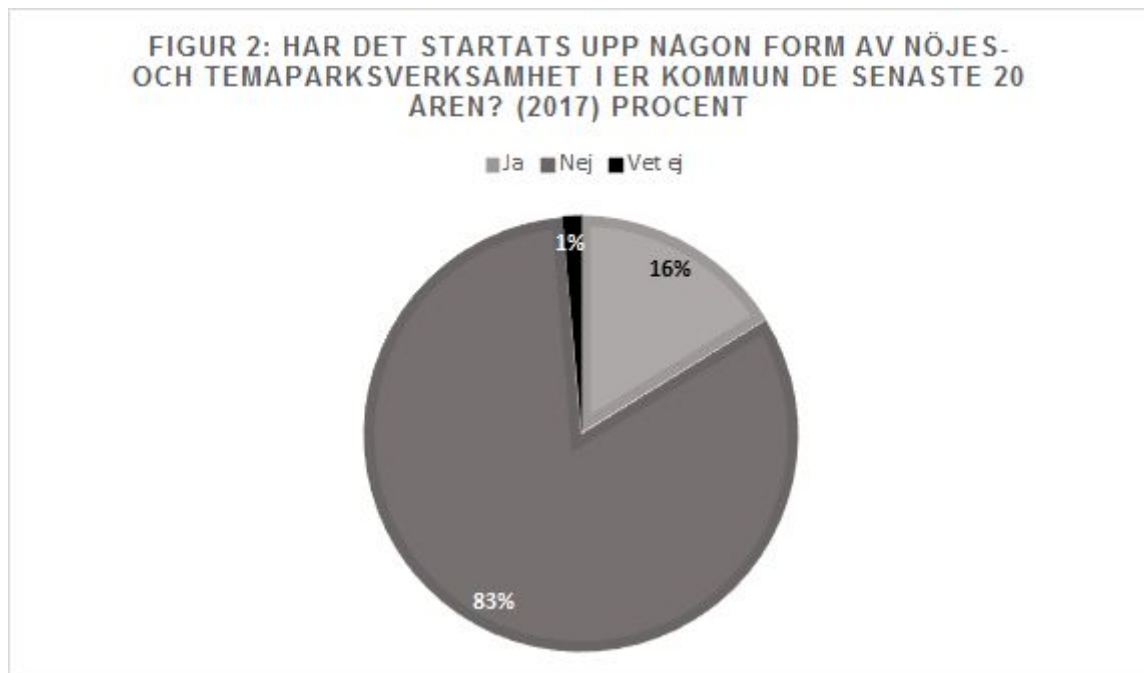

Figur 1 visar fördelningen av de sätt respondenterna valde att besvara enkäten. N=290

Sex enkätfrågor har varit öppna att besvara för samtliga respondenter. Den första är att välja sin egen kommun ur en lista. Nästa är enkätens första riktiga fråga "Har det startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet i er kommun de senaste 20 åren?", följd av frågorna "Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamhet?", och "Pågår diskussioner eller planering av framtida nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen?". Även de två sista frågorna på enkäten har varit tillgängliga för samtliga respondenter. Där har det varit möjligt för dem att själva besvara frågorna utan svarsalternativ. Dessa berör ett fritt svarsfält med övriga kommentarer, samt ett kommentarsfält där respondenterna fyller i sina kontaktuppgifter.

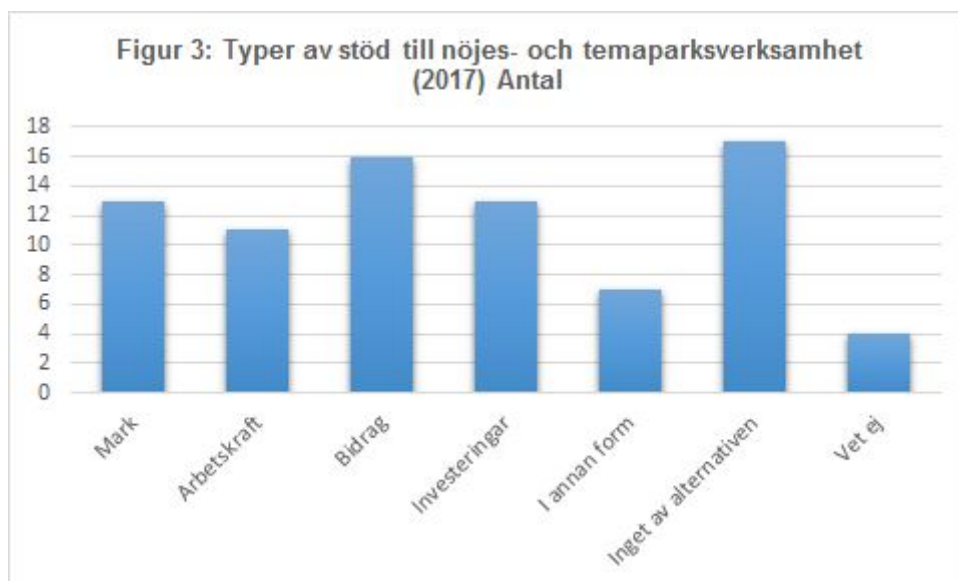
Utöver dessa sex obligatoriska frågor finns det en rad följdfrågor och fria kommentarsfält där respondenterna får möjlighet att specificera sig. Dessa har de som besvarat enkäten bara kunnat ta del av beroende på vad de har svarat på de obligatoriska frågorna. I något fall har kommuner valt att lämna ett svarsalternativ obesvarat, vilket då redovisas tydligt i resultatdelen nedan.

47 stycken kommuner, 16 procent, har svarat att det har startats upp någon form av nöjes- och tempaparksverksamhet i deras kommun de senaste 20 åren. Fyra kommuner, 1 procent svarade att de inte visste, och därmed har knappt 83 procent, det vill säga 239 kommuner svarat att den här typen av verksamhet inte har startats upp.

Figur 2 visar i procent svaret på hur samtliga kommuner besvarade frågan: Har det startats upp någon form av nöjes- och tempaparksverksamhet i er kommun de senaste 20 åren? N=290

I enkäten har sedan de som angett att de startat upp nöjes- och tempaparksverksamhet fått möjlighet att specificera sin verksamhet i en kommentarsrad. Samma respondenter har sedan fått frågan om kommunen eller kommunala bolag gett stöd till projektet. Eftersom frågan endast visats för de kommuner som svarat att det har startats upp någon form av verksamhet, betyder det att 243 kommuner, vilket är 84 procent, inte har fått möjlighet att besvara frågan om de gett stöd. 47 kommuner, 16 procent, har getts möjlighet att besvara denna fråga. Respondenterna har haft möjlighet att fylla i flera svarsalternativ, vilket sammanlagt har resulterat i 81 svar. I Figur 3 specificeras vilka typer av stöd de angett som svar.

Figur 3 visar i antal svar på enkätfrågan: Har kommunen eller kommunala bolag gett stöd till projektet/projekten i form av exempelvis, mark, arbetskraft, ekonomiskt bidrag eller andra ekonomiska investeringar? 47 kommuner har fått möjlighet att besvara frågan och de har kunnat kryssa i flera alternativ. N=81

Totalt har 25 av de 47 respondenter som angett att det har startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, även svarat att de gett någon form av stöd till verksamheten. Detta framgår genom en sammanställning av svaren (se bilaga 2). Det innebär att av landets 290 kommuner har 9 procent angett att de gett någon form av stöd till nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren.

13 kommuner har angett att de gett stöd i form av mark, vilket är 4 procent av samtliga kommuner i Sverige.

11 kommuner har angett att de gett stöd i form av arbetskraft, vilket är 4 procent av samtliga kommuner i Sverige.

16 kommuner har angett att de gett stöd i form av ekonomiska bidrag, vilket är 6 procent av samtliga kommuner i Sverige.

13 kommuner har angett att de gett stöd i form av ekonomiska investeringar, vilket är 4 procent av samtliga kommuner i Sverige.

7 kommuner har angett att de gett stöd i annan form, vilket är 2 procent av samtliga kommuner i Sverige. Detta svarsalternativ är väsentligt för att de kommuner som inte har gett stöd i de övriga former som fanns att välja mellan, eller som har gett annat stöd utöver de andra alternativ som fanns i enkäten. Dessa kommuner har fått möjlighet att svara på vilken typ av annat stöd de gett genom en fri svarsrad. Där har sju kommuner specificerat olika typer av stöd, såsom marknadsföring, kampanjer, renovering av kommunägda utyrda fastigheter, annat fastighetsstöd, köp av guidade visningar, evenemangsstöd och diverse arrangemang inom invignings och kultur-spektrat.

17 kommuner har angett "inget av alternativen" som svar och har alltså inte gett något stöd. Första frågan i enkäten, om det har startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, inkluderar både kommunalt ägda och privatägda verksamheter. Det innebär att de kommuner som har valt "inget av alternativen" som svar på frågan om stöd (se Figur 3), inte gett någon form av stöd till den verksamhet som de tidigare i enkäten angivit finns inom

kommunen. Således visar resultatet att av de 47 kommuner som svarat att det startats upp nöjes- och temaparksverksamhet i deras kommun de senaste 20 åren, så har 17 av dessa kommuner inte gett stöd i form av något av ovanstående alternativ till någon nöjes- och temaparksverksamhet.

4 kommuner, vilket är 1 procent av Sveriges kommuner, har angett svarsalternativ "Vet ej" på frågan om stöd.

I nästkommande fråga har samtliga respondenter fått möjlighet att svara på om kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamhet. Då har 33 kommuner, vilket motsvarar 11 procent, svarat att de har varit majoritetsägare. 23 kommuner, 8 procent, har istället svarat att privata aktörer var majoritetsägare. 228 kommuner, alltså 79 procent, har angett att det inte finns någon sådan verksamhet inom kommunen och bara fem stycken kommuner, 2 procent, har svarat att de inte vet. En kommun (Hörs kommun) har ej fyllt i något av svarsalternativen och har därmed inte besvarat frågan.

Tabell 1: Kommunalt eller privat ägande (2017) Procent

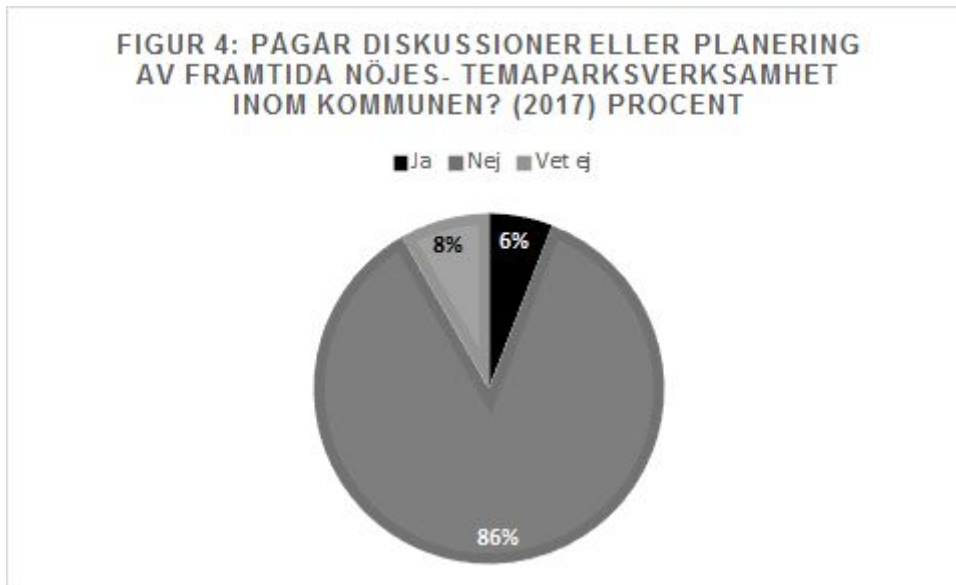
Besvarade ej frågan	0 %
Vet ej	2 %
Nej privat aktör var majoritetsägare	8 %
Ja	11 %
Nej, det finns ingen sådan verksamhet inom kommunen	79 %
Antal svar	290

Tabell 1 visar svaren på enkätfrågan: Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamhet?. En av kommunerna besvarade inte frågan, vilket blir mindre än 1%, och redovisas därför som 0% i tabellen. N=290

De respondenter som har angett kommunen som majoritetsägare har i ett fritt kommentarsfält fått möjlighet att specificera i vilken nöjes- och temaparksverksamhet det gäller, samt vilken förvaltning inom kommunen som varit delaktig i projektet. 29 av de 33 kommunerna som fått chans att specificera sig har då valt att ange vilken verksamhet det rör. De övriga fyra kommunerna har istället på andra ställen där det varit fria kommentarsfält i enkäten specificerat vilken verksamhet de syftar på, trots att de lämnat just det fältet tomt. Ingen av kommunerna har specificerat vilken förvaltning som varit delaktig.

De 23 kommuner (8 procent) som istället svarade att privata aktörer var majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamheten har fått möjlighet att specificera vilken privat aktör det gäller i ett kommentarsfält. Det är dock inte fler än 17 kommuner som har gjort det. De övriga sex kommunerna har istället på andra ställen med fria kommentarsfält i enkäten specificerat vilken verksamhet de syftar på, trots att de lämnat fältet tomt.

Samtliga kommuner har fått frågan om det pågår diskussioner eller planering av framtida nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen. Det var 17 kommuner, 6 procent, som svarade ja på denna fråga. Samtliga 17 har sedan kommenterat detta i ett fält där de fått möjlighet att specificera sig kring den planerade verksamheten. 249 kommuner, 86 procent, har angett att de inte har några planer på framtida nöjes- och temaparksverksamheter, och 24 kommuner, 8 procent, svarade att de inte visste om det förekom diskussioner eller planer gällande detta.

Figur 4 visar procentuellt svaren på enkätfrågan: Pågår diskussioner eller planering av framtida nöjes-temaparksverksamhet inom kommunen? N=290.

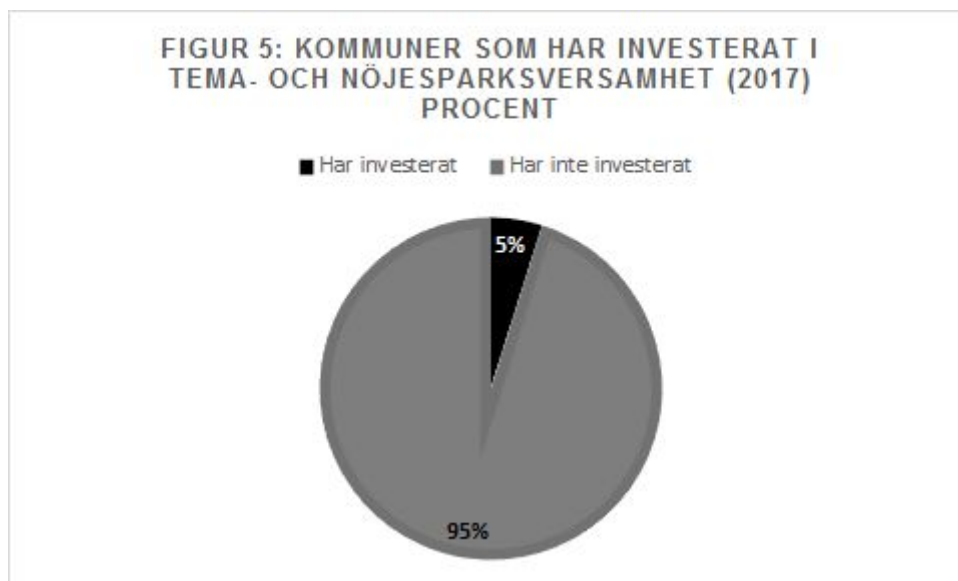
8.2 Slutgiltigt resultat

För att kunna göra en rimlig bedömning av KSNS valde vi att själva göra en avgränsning av enkätsvaren för att bedöma vilka som var relevanta som ett resultat av vår undersökning. Vår slutgiltiga definition lyder;

“En nöjes- och temaparksverksamhet är ett stationärt inträdesbelagt område utomhus med etablerade aktiviteter både inomhus och utomhus inom det avgränsade området, så som åkattraktioner (exempelvis karuseller och dylikt), temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower och spelmöjligheter.”

Vi diskuterar varför vi gjort avgränsningen i kapitel 8.3, *Vetenskaplig resultatdiskussion*. Nedan följer resultatet som vi sammanställt utifrån ovan nämnda definition;

Det är totalt 14 kommuner (4,8 procent) som i någon form har investerat i nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren.

Figur 5 visar det slutgiltiga urvalet i procent över vilka kommuner som har investerat i nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren. N=290

Dessa 14 har vi fått fram som svar efter att ha sammanställt samtliga enkätsvar och genom att se enkäten som en helhet. Av de 14 kommunerna har tre stycken svarat "ja" på första frågan, att det har startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, och de har dessutom svarat att de gett någon form av stöd till verksamheten. Fem kommuner av de totalt 14 har svarat på samma vis som ovan nämnda, men har även angett att kommunen är majoritetsägare i verksamheten. De resterande sex kommunerna har angett att det inte har startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, men de har sedan svarat att de är majoritetsägare inom nöjes- och temaparksverksamhet. Resultatet har vi fått fram genom att se enkäten i sin helhet och genom att väga in svaren på samtliga frågor.

Av de fjorton kommuner vi har som resultat är det därmed bara åtta kommuner som har svarat att det har startats någon form av nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren på enkäten. De övriga sex kommunerna har svarat nej på första frågan gällande om det har startats upp någon verksamhet, men det framkommer sedan att de är majoritetsägare. Det beror på att dessa verksamheter startade för över 20 år sedan. Samtliga 14 faller ändå inom ramen för den slutgiltiga definitionen.

För att få ett fullständigt resultat har vi gått igenom samtliga 47 kommuner som på enkäten har svarat att det har startats upp nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren, för att avgöra om de faller inom vår slutgiltiga definition. Vi har även sammanställt resultatet av de kommuner där det genom enkätsvaren på annat sätt framgått att de har verksamhet inom kommunen, antingen genom att kommunen har gett någon form av stöd, genom att de är majoritetsägare av verksamheten, genom att privata aktörer är majoritetsägare eller genom övriga svar i fria kommentarsfält.

De kommuner som i första frågan inte har angett att det har startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, har heller inte fått frågan om kommunen gett någon form av stöd till verksamheten. I de fall där det senare i enkätsvaren framkommit att det trots det finns verksamhet inom kommunen, men att privata aktörer är majoritetsägare, har vi systematiskt ringt runt till de av dessa kommuner som faller inom ramen för vår slutgiltiga definition,

och ställt frågan om de gett stöd till den privatägda verksamheten. Det har vi gjort för att få en så övergripande bild som möjligt av hur de svenska kommunerna valt att satsa på och investera i den här typen av verksamhet. Där visade det sig att ingen av dessa kommuner har gett någon form av stöd. Därmed ingår de inte som en del av vårt slutgiltiga resultat om 14 kommuner.

Resultatet visar även att tre kommuner planerar eller för diskussioner kring en verksamhet vardera som faller inom ramen för vår slutgiltiga definition av vad som är en nöjes- och temaparksverksamhet. Resterande som svarat att de har planer på att investera i nöjes- och temaparksverksamhet faller utanför vår definition. Ytterligare två kommuner hade möjligtvis kunnat ingå, då de har angett sina planer som "konfidentiella" och inte specificerat ytterligare. Vi har trots det, genom att kontakta kommunerna, fått som svar att deras planer inte faller inom vår nya avsmalnade definition.

I enkäten bad vi kommunerna specificera mellan vilka år de varit i drift. Detta har flera valt att inte besvara. Därför har vi i flera fall dubbelkollat mellan vilka år parkerna varit verksamma genom att se historiken på deras hemsidor, samt ringa de verksamheter som inte skrivit ut sin historik för att fråga mellan vilka år de varit i drift. På så sätt kan vi se att några av de kommuner som i enkäten svarat att nöjes- eller temaparken har startats upp inom de senaste 20 åren, i själva verket är äldre än 20 år. Dessa ingår fortfarande som svar i vår första vetenskapliga frågeställning, men de är inte en del i svaret på vår andra vetenskapliga fråga på grund av denna orsak. I sammanställningen nedan ligger de trots några kommuners missar med årtalen grupperat efter hur de svarade i enkäten.

Nedan följer de verksamheter som ingår i vårt slutgiltiga resultat:

Kommuner som svarat att det har startats upp nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren och som även gett stöd:

- Nordanstigs kommun: Trolska skogen i Hälsingland - en "levande" sagotrollskog. 2000 - verksam. Verksamheten drivs av en privat aktör men kommunen har gett stöd i form av mark.
- Norrtälje kommun: Storholmen vikingaby i Svanberga. 1996 - verksam. Kommunen har gett stöd i form av ekonomiskt bidrag till den privatägda byn.
- Tjörn kommun: Skulpturparken Pilane (i ett historiskt landskap) 2006 - verksam. Verksamheten är privatägd men kommunen har gett stöd i form av olika former av arrangemang samt marknadsförings-samarbeten.

Kommuner som svarat att det har startats upp nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, som gett stöd och som är majoritetsägare:

- Götene kommun: Nedlagda Medeltidens värld med sin Arn-satsning 2008-2011. Kommunen var majoritetsägare och gjorde stora ekonomiska investeringar.
- Kalmar kommun: Nedlagda Salvestaden, en medeltidsstad baserad på SVTs sommarlovsprogram "Salve" från nittio-talet. 2006-2011. Ett kommunalt bolag var majoritetsägare och stöttade verksamheten i form av mark, arbetskraft, ekonomiska bidrag och ekonomiska investeringar samt i fastigheter.
- Norsjö kommun: Stenåldersbyn Älgjägarfolkets viste 2007 - verksam. Kommunen har tidigare varit majoritetsägare i verksamheten. Ger stöd i form av ekonomiskt bidrag.
- Vellinge kommun: Fotevikens vikingaby 1995 - verksam (Vellinge kommun angav två satsningar, Foteviken och Naturum. Naturum inkluderades sedan inte som en del av resultatet till följd av vår slutgiltiga definition, men kommunen hamnade trots det i den här kategorin på grund av sitt enkätsvar.) Byn är privatägd men kommunen har gett stöd till Foteviken i form av mark, bidrag, ekonomiska investeringar och genom annat stöd.

- Vimmerby kommun: Har innehav i Astrid Lindgrens värld 1981 - verksam. Kommunen var tidigare majoritetsägare, och äger nu 10 procent av verksamheten genom kommunalt bolag. Kommunen stöttar i form av mark, ekonomiska bidrag, ekonomiska investeringar och annat. (Vimmerby kommun angav precis som ovan nämnda kommun fler än en satsning i sitt enkätsvar. De specificerade även Nils Holgerssons värld samt Virum älgpark. Bägge dessa privata satsningar föll utanför vår slutgiltiga definition, men Vimmerby kommun hamnade trots detta i denna kategori på grund av enkätsvaret).

Kommuner som svarat att det inte har startats upp någon nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen de senaste 20 åren, men som sedan angett att de är majoritetsägare:

- Eskilstuna kommun: Parken Zoo Eskilstuna – djur och nöjespark. 1898 - verksam. Kommunen ägde tidigare verksamheten men sålde Parken Zoo Eskilstuna för en krona till privata aktörer 2016. Kommunen äger fortfarande marken.
- Falköpings kommun: Ekehagens Forntidsby 1982 - verksam. Ekehagen startades av en hembygdsförening men kommunen har sedan dess ökat sitt engagemang. Idag drivs den via en stiftelse och ett aktiebolag. Kommunen är majoritetsägare.
- Gävle kommun: Furuviksparken 1900 - verksam. Kommunen var tidigare majoritetsägare men sålde parken 2004.
- Göteborgs stad: Liseberg 1923 - verksam. Helägt av ett kommunalt bolag.
- Lycksele kommun: Lycksele djurpark 1959 - verksam. På området finns förutom djuren även åkattraktioner och klassas därför som nöjespark. Djurparken ägs och drivs av det kommunala bolaget Lycksele djurpark AB.
- Upplands väsby kommun: Vikingagården Gunnes gård 1989 - verksam. Kommunen är majoritetsägare.

Kommuner som svarat att det pågår diskussioner eller planering av framtida satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet:

- Karlstad kommun: Planerar Muminvärlden på Skutberget i Karlstad
- Vellinge kommun: Utveckling av vikingasatsningen Foteviken
- Härnösands kommun: Planerar temaparken High coast theme park med egyptiskt, pakistanskt och samiskt tema samt åkattraktioner.

Resultatet ovan visar alltså att det endast är fem nöjes- och temaparksverksamheter som fått kommunalt stöd och som också tillkommit de senaste 20 åren. Två av dessa har dessutom hunnit läggas ned. Alltså är bara tre parker med kommunalt stöd som startats upp de senaste 20 åren fortfarande i drift.

20 år är en lång tid, och under denna tidsperiod har ägarkonstellationerna för verksamheterna hunnit ändras flera gånger. Men det går att urskilja hur det ser ut med det kommunala ägandet i dagsläget. Det är ett väldigt jämnt resultat mellan kommunala majoritetsägare och privata aktörer (som får stöd av kommuner) bland dessa 14 verksamheter som vi ser som vårt resultat. Uträkningen visar att fyra av verksamheterna har kommunen eller kommunala bolag som majoritetsägare, och kommunala bolag var dessutom majoritetsägare i de två nedlagda verksamheterna. I en av verksamheterna är kommunen delägare. Det betyder alltså att sju av dessa 14 verksamheter i dagsläget ägs av privata aktörer.

8.3 Vetenskaplig resultatdiskussion

Från att inledningsvis över en lunch funderat över alla Sveriges nöjes- och temaparker blev ambitionen för vårt projekt att kvantitativt definiera samtliga nöjes- och temaparker i Sverige som fått kommunalt stöd. Därifrån valde vi att göra enkätundersökningen för att peka ut de kommunala satsningarna och hade efter det ett konkret resultat. Men vi hade inte, enligt oss, ett korrekt resultat eftersom vi ansåg att enkätens definition av nöjes- och temaparksverksamhet var formulerad allt för brett. Exempelvis är det få som skulle hävda att ett äventyrsbad är en nöjespark. Vi valde att göra ett vidare urval för att på ett bättre och mer övergripande sätt fånga upp de verksamheter som vi faktiskt eftersträvar att fånga upp vid en helhetsöversikt av enkäten, och valde därmed att fokusera just på de renodlade nöjes- och temaparker som vi har fått som resultat av vår enkät. Då valde vi bort verksamheter som enbart är vattenland och djurparker, eftersom vi inte klassade dem som nöjes- eller temaparker. Efter att vi smalnat av definitionen av nöjes- och temaparker och sedan kontrollerat exemplen enkäten lyft fram mot den definitionen, så fick vi det slutgiltiga svaret och svaren på våra forskningsfrågor. Detta är viktigt att poängtera, att svaren på enkätundersökning inte är svaren på forskningsfrågorna utan de är *ett steg* till dem.

Att diskutera vårt resultat i förhållande till tidigare forskning som exakt kan stödja det resultat vi kommit fram till går inte, då det inte finns någon sådan forskning inom vårt smala fält. Däremot kan vi i vår resultatdiskussion ta stöd i den tidigare forskningen, och analysera kring liknande fenomen och tankar kring kommunala satsningar, samt annan forskning om tema- och nöjesparker.

Många av Sveriges invånare är förmodligen medvetna om att det finns en hel del nöjes- och temaparker parker runt om i landet, precis som enkätsvaren visar, men det är antagligen inte lika ofta som man reflekterar över den kommunala inblandningen i dessa. Sammanställningen av enkäten visar att 14 kommuner anger att det finns en nöjes- eller temaparksverksamhet som stöds av kommunala medel, men att dessa i flera fall i huvudsak är drivna av privata aktörer. Då vi gjorde sammanställningen över vilken tidigare journalistik det fanns på området KSNS kunde vi se att mediekonsumenter framförallt fått ta del av de projekt som visat sig gå med stora förluster på skattebetalarnas bekostnad, som exempelvis Salvestaden i Kalmar och Medeltidens värld i Götene. Det är däremot inte lika ofta som de får ta del av journalistik gällande de mer lågmälda nöjes- och temaparksverksamheterna. Detta går i linje med en journalistisk negative bias som visar på att negativa fall lyfts oftare än neutrala (Strömbäck, 2016). Undersökningens resultat visar på att kommuner i flera fall även går in och stöttar mindre projekt, trots att verksamheterna är privatägda. Varför kommunerna väljer att göra det är svårt att svara på, då vi inte frågat efter detta i undersökningen. En tanke vi ändå har, efter att ha gjort vår undersökning, är att dessa privata verksamheter är viktiga för turismnäringen inom kommunen, samt att de är en del av kommunens identitet. Den identitetsskapande verksamheten kan från kommunens håll därför vara viktiga att bevara. Detta går i linje med forskning som visar på kommuners vilja att sticka ut och särskilja sig från andra kommuner (Brorström, 2010, s.150-152). Vi kan stödja vårt resultat med hjälp av doktorsavhandlingen *Kommunala satsningar av betydelse* (2010), då den delvis belyser värdet för svenska kommuner att lägga resurser på att marknadsföra kommunens "identitet". Brorströms (2010) slutsatser återspeglas i vår undersökning eftersom identitetsskapande var en viktig anledning till att vissa kommuner valt att satsa på nöjes- och temaparker med en tydlig lokal förankring, exempelvis Astrid Lindgrens värld i Vimmerby och Medeltidens värld i Götene (Sjöholm, 2011) (Djiobaridis, 2012).

Med stöd i vår undersökning kan vi peka på att fenomenet KSNS ändå är relativt litet, eftersom vårt slutgiltiga resultat pekar på att endast 14 kommuner investerat i nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren. Däremot visar vår journalistiska bakgrundsundersökning, se kapitel 3.2 *Journalistisk bakgrund*, att det varit relativt mycket skrivelser kring KSNS. Vi kan alltså konstatera att det inte är speciellt många kommunala satsningar, och att faktumet att det skrivs en hel del om denna typ av

verksamhet inte är i proportion med de satsningar som kommunerna faktiskt gör. På så vis är det bra att vi gjort kartläggningen, och det ger ytterligare tyngd i vårt resultat. Men för att citera Kirsti Mathiesen Hjemdahl i hennes doktorsavhandling - "att det som är goda mediehistorier inte nödvändigtvis sammanfaller med det som är goda historier för temaparken" (Mathiesen Hjemdahl, 2002, s. 228). De parker som går dåligt får helt enkelt mycket uppmärksamhet. På så sätt kan det förstås varför det blir en hel del skrivelser, trots att parkerna är få, när skattemedel är inblandade.

Vi som genomfört undersökningen hade själva en tanke om att det skulle visa sig vara något fler kommunala satsningar av den här typen. Det enkätresultatet visade förvånade oss en aning. Det vill säga, att trots att det finns en mängd nöjes- och temaparker i Sverige, är det bara ett fåtal av Sveriges 290 kommuner som väljer att engagera sig i den här typen av verksamhet. Vår tanke är att kommunerna med stor sannolikhet uppmärksammar och drar lärdom av andra kommuners tidigare klavertramp - att det kan vara en mycket osäker ekonomisk investering. Något vi hade en tes om på förhand, var att kommunerna skulle ha investerat i fler satsningar som skulle visa sig bli katastrofer. Nu pekade undersökningen endast ut två riktigt stora fiaskon, de tidigare nämnda exemplen i Götene kommun och i Kalmar kommun.

Det är också relevant att reflektera över att det endast är fem nöjes- och temaparksverksamheter som fått kommunalt stöd och som också tillkommit de senaste 20 åren. Alltså är de flesta av de 14 verksamheter som resultatet visar äldre än 20 år. Två av de fem "nyttillkomna" verksamheterna har dessutom gått i konkurs - de enda två som var helägda av kommunerna. Det är därför endast tre av de nyttillkomna som är verksamma i dag. Varför det ser ut på det här viset, att kommunerna i vissa fall har svårigheter att driva denna typ av verksamhet, när privata aktörer verkar klara det bättre, är svårt att svara på. Även här finns det en forskningslucka som behöver fyllas. Ett undantag är dock vinstdrivande Liseberg, som ägs av Göteborgs stad genom ett kommunalt bolag. Vår personliga reflektion av detta är att kommuner har liten erfarenhet av den här typen av verksamheter. De har inte samma erfarenhet av marknadsekonomi som privata aktörer har och de följer fasta, inrutade mönster. Denna reflektion har vi stöd i genom Kerstin Sahlin-Anderssons rapport där det står att trots att kommunerna hade nya områden att arbeta med, lades den formella beslutsgången och hanteringen upp enligt traditionella mönster. Hanteringen av projekten antogs kunna följa det i förväg bestämda mönstret (Sahlin-Andersson, 1991, s.51). De två kommuner som gick med mångmiljonbelopp i förlust startade dessutom sina verksamheter till stor del baserade på tillfälligheter. Götene kommun fick ett erbjudande om att köpa Arn-kulisserna efter filmerna kom, vilket ledde till ett hastigt beslut (Götene Kommun, 2012). Från Kalmar visades sommarlovsmorgon-programmet "Salve" på tv 1997 (Haugard, 2003), och kommunen tyckte efter detta att det var en bra idé att etablera Salvestaden som en långsiktig verksamhet - vilket inte gick vägen. Resultatet av undersökningen visar även på KSNS som gått vägen, men det handlar då till största del alltså om väletablerade verksamheter som har mer än 20 år på nacken, och lång erfarenhet att lära av sina, och andras, misstag. Men även i dessa verksamheter har ekonomin i några fall svajat under delar av 20-årsperiod tidsperiod, vilket går att läsa i listan under kapitel 8.2, *Slutgiltigt resultat*.

Vår undersökning redovisar resultatet att det i tre svenska kommuner under hösten 2017 planerades satsningar på nöjes- och temaparksverksamheter. En viktig aspekt som kan vara värd att reflektera över när detta resultat diskuteras är vilka typer av nöjes- och temaparker kommunerna planerar då utformningen av ett lokalt turistmål påverkar hur kommuner och kommunernas invånare identifierar sig själva (Sjöholm, 2011). En intressant uppdelning av nöjes- och temaparker är huruvida den grundläggande tanken med verksamheten är att erbjuda rofylldhet eller snarare motsatsen, uppsökande av extraordinära och skrämmande känslor (Cardell, 2015). Enligt en sådan uppdelning är det rimligt att tro att kommuninvånarna i de planerade parkerna i Karlstad och Härnösand skulle identifiera sig på helt olika sätt då Muminparken presenteras som ett rofyllt projekt utan åkattraktioner och High Coast Theme Park presenteras som ett storskaligt projekt med berg- och dalbanor.

Även detta resultat upplevde vi som något förvånande. Bara tre kommuner, av 290, vågar och vill satsa på den här typen av verksamheter. Den siffran trodde vi skulle vara något högre.

8.4 Journalistisk resultatdiskussion

“Stora projekt visar sig ofta vara komplexa, oklara och osäkra.” - Sahlin-Andersson (1991, s.8).

Något som vi reflekterat över som anmärkningsvärt angående KSNS är den mediala uppmärksamhet som ges åt fenomenet. Bara 14 av de svenska kommunerna, knappt fem procent, är vad vi kunnat upptäcka engagerade i den här typen av verksamhet. Fenomenet kan genom media uppfattas vara betydligt mer utbrett än vad det faktiskt är, när det trots allt ändå är en såpass liten företeelse. Det är väldigt få fall av tydliga KSNS. En person som tycker att kommunala medel borde hanteras med största varsamhet och inte spenderas på den här typen av verksamhet, skulle säkert kalla det resultat vår undersökning visar för glädjande. Det är en åsikt kommunstyrelsens ordförande Åsa Karlsson i Götene kommun ger uttryck för i den journalistiska presentationen. Hon är bestämd i sin ståndpunkt sedan projektet Medeltidens värld gick i konkurs med en mångmiljonförlust; *“Kommuner hör inte hemma att “gambla” med pengar, vi ska sköta det som är sagt att vi ska sköta för våra kommuninvånare*”, säger hon i intervjun. Den åsikt som även återkommer i Csaba Perlenbergs ledare (2017, 22 maj).

Att satsningar av den här typen får ett så pass stort utrymme som de får är inte speciellt förvånande. Temaparker är ett intressant fenomen, som lätt fångar människors intresse. Ämnet innehåller många ingredienser en bra historia behöver. Det är en väldigt icke-normal händelse, i Muminvärldens fall är konflikten mellan kommun och engagerade friluftsentusiaster tydlig. Det hela är lätt begripligt och det är också något nytt. Natur och ekonomiska värden som står på spel med kända varumärken i centrum (Häger, 2014, s.95).

En tydlig koppling kan göras mellan fallet med Astrid Lindgrens Värld i Vimmerby, där kommunen medvetet gick in som majoritetsägare i upplevelseparken när parken var nära att gå i konkurs, och Sara Brorströms doktorsavhandling (2010), som tydligt säger att det finns en vilja hos kommuner att skapa sig en identitet. Anledningen till att gå in som ägare i parken var för att bevara den, och som kommunstyrelsens ordförande Tomas Peterson uttryckte det i den journalistiska presentationen: *“Vi ville rädda ansiktet på kommunen”*. Han uttryckte också att ett motiv var ökad ekonomisk tillväxt, likt det motiv som Brorströms forskning visar (Brorström, 2010, s.195-217). En koppling går även att dra mellan Brorströms forskning om motiven till varför kommuner väljer att genomföra olika projekt, och fallet Medeltidens värld i Götene, där dåliga beslut framtvingade nya dåliga beslut.

Kirsti Mathiesen Hjemdahls avhandling *Tur/retur temapark* är relevant, både för examensarbetets vetenskapliga och journalistiska del på grund av en av de parker som fått stor plats i vår undersökning. Den planerade Muminvärlden i Karlstad är en av de tre temaparker som är under diskussion i Sverige hösten 2017. Eftersom våra journalistiska granskningar även gäller den planerade Muminparken i Karlstad så anser vi att relevanta jämförelser kan dras till författarens granskning av den redan etablerade originalmuminparken i Finland (Mathiesen Hjemdahl, 2002, s.255). Kirsti Mathiesen Hjemdahl lyfter, i likhet med den debatt som nu pågår i Karlstad, att det fanns en stor diskussion som framförallt riktade sig mot parkens geografiska placering. Liket den kritik som riktats mot kommunstyrelsen i Karlstad var lokalbefolkningen vid originalparken missnöjda med denna placering. Hon diskuterar även problematiken i att parken gick i konkurs efter ett par år (i dag är Nådendal i Finland återigen i drift), efter bland annat ett svikande besöksantal - precis som kritikerna i Karlstad är rädda för kommer hända även där. Det finns alltså stora likheter i det journalistiska resultat

vi fått fram, och i historien som Kirsti Mathiesen Hjemdahl (2002, s.12-13) reflekterar över i sin doktorsavhandling.

Kerstin Sahlin-Andersson (1991, s.63) skriver som slutsats i sin rapport från Finansdepartementet från tidigt nittiotal så här: *“Är det så att man i organisationen önskar göra offensiva extraordinära satsningar ger resultatet från genomgången i denna rapport vid handen att den komplexitet och oklarhet som kännetecknar processerna inte är möjlig att planera bort”*. Det är något som vi sett under hela undersökningen, hur satsningar med stor potential och ekonomiska insatser går i stöpet på grund av planer som inte håller, så som Medeltidens Värld i Götene (Götene Kommun, 2012). Men också oväntade succéer som gått från hobbyprojekt till storsatsning, till konkursbo och i dagsläget till en upplevelsepark med mångmiljonvinst, så som Astrid Lindgrens Värld. Där antogs författarens död ha en positiv effekt på parkens popularitet, vilket makabert nog visade sig stämma (Mathiesen Hjemdahl, K. 2002, s.221).

Vi bedömer att inslagen besvarar våra journalistiska frågeställningar på ett tydligt sätt. Vi anser att de journalistiska tv-inslagen har en röd tråd som leder tittarna genom handlingarna. De personer vi har intervjuat och som syns i inslagen förmedlar tillsammans en övergripande bild över de båda situationerna som återspeglas i inslagen, och vi anser att deras röster sammanslaget gör att inslagen inte tippar över åt något håll. Vår uppfattning är att vi förmedlar information för tittarna som gör att de själva kan bilda sig en uppfattning, snarare än att vi berättar för dem vad de ska tycka och tänka om de olika situationerna. Vi har låtit flera sidor framföra sina bästa och mest relevanta argument, och vi bedömer att vi har framfört samtliga intervjupersoners undermening i det de säger. I inslagen redovisas, genom intervjupersonernas ord, för och nackdelar med en etablering av nöjes- och temaparker överlag, och Muminvärlden som specifikt exempel (Häger, 2014, s.347-348). Kerstin Sahlin-Andersson (1991) har i en rapport för Finansdepartementet förklarat hur man styr och avstyr stora kommunala satsningar: *“Såväl förutsättningar för projektets förverkligande som mål och värderingar ändras under processens gång. Därför räcker det inte med en framåtriktad styrning. En fortlöpande politisk-demokratisk granskning av och debatt om projektens utveckling krävs för att följa upp förändringar i mål, värderingar omständigheter, lösningar och konsekvenser av vidtagna handlingar”* (Sahlin-Andersson, 1991, s.47). Detta går i enlighet med den granskning vi har genomfört av framförallt Mumindebatten, men också den information vi har fått fram genom intervjuerna om Astrid Lindgrens värld samt Medeltidens värld. Inslagen lyfter även den debatt som nämns i citatet ovan.

De intervjupersoner vi har med i inslagen känner vi oss nöjda med, både för att de flesta av dem är färgstarka personligheter och för att de i sina roller, både som berörda och ansvariga, har gett oss mycket och användbart material (Hanson, 2009, s.151-152).

8.5 Reliabilitet

Vi har operationaliserat vår vetenskapliga frågeställning genom en enkätundersökning. Då vi har sammanställt enkätsvaren har vi arbetat två personer tillsammans. Därmed har två personer sett till så att enkätsvaren har antecknats på ett korrekt sätt från enkät-programmet Qualtrics till Google kalkylark. Då de digitala enkätsvaren samt de enkätsvar som vi har fått in via telefon sedan sammanställts har en av oss gjort ytterligare en dubbelkoll, och kontrollerat så det vi från början noterat stämte. Därmed har svaren först setts igenom av två personer, och ännu en gång av en person. På så sätt har vi ökat våra chanser att upptäcka slumpmässiga fel. Därmed bedömer vi reliabiliteten av vår undersökning som god (Esaiasson et al., 2012, s.63).

Skulle man genomföra enkäten en andra gång finns det en risk att det inte är samma person från kommunen som besvarar enkäten. Därmed, beroende på hur insatta de kommunanställda är i frågan,

skulle svaren möjligtvis kunna skilja sig något åt vid två separata enkäter, även om frågorna är desamma. Detta är däremot inte en problematik som är unik för vår enkätundersökning utan något som kan ske så länge enkätundersökningen riktar sig, som i vårt fall, till kommuner, och inte till enskilda personer (Esaiasson et al., 2012, s.235).

8.6 Validitet

Vi bedömer begreppsvaliditeten i vår undersökning som relativt god då vi är tre personer som tillsammans har skrivit enkätfrågor och bedömt dessa som relevanta. Vi har dessutom låtit forskaren Marina Ghersetti samt journalisten Sandra Foresti, båda anställda vid Göteborgs universitet, se på enkäten och ge sina synpunkter innan vi sände ut den till kommunerna (Esaiasson et al., 2012, s.63). Trots det har vi upptäckt viss tolkningsproblematik kring ett par frågor, vilket vi har diskuterat i metoddelen. Detta är trots en ordentlig genomgång av enkäten på förhand svårt att förutse. För att denna tolkningsproblematik inte ska påverka resultatet valde vi att ändra vår vetenskapliga frågeställning, så att den trots detta kan besvaras korrekt. Därmed ser vi inga bekymmer med begreppsvaliditeten.

Vårt fullständiga urval av kommuner, samt vår 20-årsaspekt, som vi har undersökt i kombination med den goda resultatvaliditet som infinner sig när både begreppsvaliditeten och reliabiliteten är god, gör att vi hade sett goda möjligheter att generalisera vårt resultat, om det inte vore för att det är svårt att applicera i en annan kontext. 20-årsaspekten gör också att det finns en realistisk möjlighet för den som besvarar enkäten att faktiskt minnas de olika satsningar som gjorts, eller att någon annan i dennes närhet gör det - det finns alltså en möjlighet för respondenten att svara på frågan (Esaiasson, et al., s.244). Vi undersöker något så specifikt som kommunala satsningar nöjes- och temaparksverksamhet, och att det är ett litet fält är något som även forskningen visar på, då det inte har gjorts någon liknande undersökning bland samtliga av Sveriges kommuner tidigare. Att det just är ett smalt fält gör det svårt att applicera i en annan kontext.

8.6.1 Intern och extern validitet

Vi anser att vår undersökning ger en mycket bra verklighetsförankrad bild över ämnet vi valt att undersöka, KSNS. En anledning till detta är att vi fått svar från samtliga respondenter i enkätstudien som är den huvudsakliga delen av vår undersökning vilket gör både den interna validiteten och den externa validiteten väldigt hög (Esaiasson et al., s.58).

Vi skulle sannolikt få likartade svar om vi valde att sända ut enkäten igen då den är oberoende av vem som skickar ut den, vilket stärker den interna validiteten. Det är dock viktigt att påpeka att den interna validiteten påverkas negativt av att en del respondenter missuppfattat vissa frågor i enkäten och svarat missvisande. Vi anser dock inte detta vara ett stort problem för vår undersökning då enkäten var utformad på så sätt som gjorde att vi fångade upp missuppfattningar när de gjordes, exempelvis när en respondent svarade motsägelsefullt på olika frågor. Därmed har vi kunnat dubbelkolla deras svar och höja den interna validiteten. En liknande enkätundersökning med tydligt definierade frågor skulle med stor sannolikhet ge samma svar som vi har fått.

Den externa validiteten är stark beroende på att vår undersökning granskats och fått svar från samtliga Sveriges kommuner och därmed kan jämföras med andra studier och sammanhang där Svenska kommuners satsningar är i fokus.

9. Svar på frågeställningar

9.1 Svar på vetenskapliga frågeställningar

1.) *Hur ser det kommunala engagemanget inom nöjes- och temaparksverksamheter ut i ett 20-årsperspektiv i Sverige?*

Det kommunala engagemanget är relativt lågt bland de svenska kommunerna. Sammanställningen av vår enkätundersökning efter avgränsningen av definitionen för vad som räknas som en nöjes- och temaparksverksamhet pekar på ett resultat som visar att det enbart är 14 stycken kommuner som på något vis engagerat sig i denna form av verksamhet. Resultatet visar på lika många verksamheter som kommuner - alltså en satsning per kommun. Det vi vet konkret är alltså att minst 4,8 procent av Sveriges kommuner har investerat i satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet de senaste 20 åren. Fem av dessa parker är yngre än 20 år, nio är äldre. Två av parkerna har under denna tidsperiod både startats upp och lagts ned. Då det är en lång tidsperiod vi talar om har ägarkonstellationer i flera av verksamheterna under denna tid hunnit förändras, men vad som står klart är att dessa 14 kommuner antingen har varit majoritetsägare för en verksamhet, varit majoritetsägare genom kommunalt bolag, är delägare, eller på något sätt gett stöd till privatägda nöjes- och temaparksverksamheter. Fördelningen mellan kommunalt ägda verksamheter samt kommunstöttade privatägda är ungefär jämlik. Under denna 20-årsperiod har kommunerna, i de fall där privata aktörer äger verksamheterna eller de själva enbart är delägare, gett stöd till verksamheterna i form av utarrendering av mark, ekonomiska bidrag, ekonomiska investeringar, i arbetskraft, i fastigheter och skötsel av fastigheter samt i samarbeten med arrangemang och marknadsföring.

Vårt resultat visar även att tre kommuner under hösten 2017 diskuterade eller planerade framtida satsningar på nöjes- och temaparksverksamhet. I Karlstads kommun har man planer på att etablera en Muminvärld, Vellinge kommun planerar en utveckling av vikingasatsningen Foteviken och i Härnösands kommun planeras High coast theme park.

2.) *Hur många svenska nöjes-och temaparker som tillkommit de senaste 20 åren har fått kommunalt stöd och hur ser det kommunala stödet ut för dessa?*

De senaste 20 åren är det fem nöjes- och temaparker som tillkommit och vid någon tidpunkt fått kommunalt stöd, och samtliga har startat sin verksamhet på 2000-talet. Av dessa fem satsningar har två både hunnit startas upp och läggas ned under denna tidsperiod - Medeltidens värld i Götene kommun samt Salvastaden i Kalmar kommun. I båda fallen var kommunen ägare av verksamheten.. En verksamhet, Trolska skogen i Nordanstigs kommun, drivs av privat aktör men kommunen arrenderar ut marken. Även temaparken Pilane är privatägd men Tjörns kommun stöttar i marknadsförings- och arrangemangs-samarbeten. Norsjö kommun har tidigare varit majoritetsägare i stenåldersbyn Älgjägarfolkets viste, men ger i dagsläget istället stöd i form av ekonomiska bidrag.

9.2 Svar på journalistiska frågeställningar

1.) *Vilka för- och nackdelar kan kommunala satsningar på nöjes- och temaparker innebära för kommuner?*

Kommunala satsningar på nöjes- och temaparker kan innebära fördelar för kommunerna i form av att framtida, för kommuner viktiga turismnäringar inte läggs ner, vilket Vimmerby kommun exemplifierar i vår journalistiska presentation. Kommunala satsningar på nöjes- och temaparker kan innebära nackdelar för kommuner i form av betydande ekonomiska risktaganden och konsekvenser, vilket

Göteborgs kommun exemplifierar i vår journalistiska presentation. Kommunala satsningar på nöjes- och temaparker kan också resultera i folkliga protester och uttalat missnöje med kommunstyrelsen genom exempelvis nystartade föreningar, insändare och debattartiklar. Dessa åsikter kan i sin tur framställa kommunens politiska styre som undermåligt och odemokratiskt vilket Karlstad kommun exemplifierar i vår journalistiska presentation.

2.) På vilka sätt kan negativ respons till planer på etablering av nöjes- och temaparksverksamhet inom en kommun yttra sig?

Utifrån vår granskning av Karlstads kommuns satsning på att få en nöjes- och temaparksverksamhet etablerad i ett av lokalborna uppskattat naturområde, kan vi urskilja flera olika sätt att framhäva negativ respons till satsningen. Ett sätt är namninsamlingar, vilket skett i Karlstad och även i den finländska kommunen Nådendal när en nöjes- och temapark skulle etableras där 1993. Annan negativ respons mot en etablering av nöjes- och temaparksverksamhet inom en kommun som exemplifieras av Karlstad kommun, är uppstart av föreningar, hot och trakasserier av journalister, demonstrationer, samt offentliga uttalanden av kända personer.

10. Etiska och publicistiska överväganden

Något som vi hela tiden haft med oss under den journalistiska processen är att vi utan problem hade kunnat hårdvinkla de olika aktörerna som medverkar i inslagen. Detta är något vi velat undvika och vi har därför försökt vara så rättvisa mot samtliga parter som möjligt. Vi har sett till att få tag i intervjupersoner som står på motsatta sidor i konflikten och gett dem möjlighet att uttrycka sina åsikter (Häger, 2014, s.347). Vi har sett till att samtliga vi intervjuat har varit medvetna om att de blivit inspelade med både ljud och bild.

Vi har visat stor hänsyn mot de privatpersoner utan medievana som medverkat i våra inslag, då de inte har samma träning och medvetenhet inför hur en publicering kan komma att påverka dem. Denna aspekt tas också upp av pressens yrkesregler paragraf 7 (SJF, 2017). Vi har därmed endast klippt in yttranden från privatpersoner vi anser vara neutrala och inte uppseendeväckande i sammanhanget de filmas i. Barn som yttrat sig komiskt har vi exempelvis valt att klippa bort trots deras föräldrars godkännande till medverkan.

En potentiell publicering kan komma att ske i lokal media vilket innebär en eventuell stor lokal exponering för de som medverkat i inslaget. Samtidigt har alla vi pratat med varit fullt medvetna om att de ställde upp på en filmad intervju och privatpersoners yttranden har varit mycket relevanta för vår journalistiska del (Häger, 2014, s.347-348). En av intervjupersonerna har sedan tidigare hemligt nummer och önskemål om att detta inte skulle spridas. Dennes nummer kommer därför inte finnas med bland referenserna.

Vi som gjort granskningen har inte varit engagerade i någon av de frågor som vi valt att undersöka, inte mer än att vi på många vis sett debatten om den tilltänkta Muminvärlden som något underhållande. Trots att vi länge arbetat med att granska projektet har ingen av oss tagit ställning i den mångbottnade frågan och vi bedömer oss själva som opartiska. Att vi själva varken är för eller emot etableringen anser vi har varit en stor fördel när vi arbetat med den journalistiska delen eftersom vi då producerat vår journalistiska presentation på ett balanserat sätt där vi tänkt mer på att låta alla debattörer komma tills tals snarare än att väga deras argument, även om vi naturligtvis försökt presentera allas bästa argument (Häger, 2014, s.348).

11. Framtida undersökningar

Vi tror vår studie ger möjlighet till framtida undersökningar inom KSNS. Vår studie når inte ner till konkreta detaljer i besluten som kommunledningarna har gjort, vilka överväganden som gjorts och tankegångarna de haft, vid exempelvis initiativ till sådan verksamhet eller till räddning av konkurshotade nöjes- och temaparker. För att få en mer grundläggande förståelse av ämnet skulle man exempelvis kunna göra fallstudier där två eller fler kommunala nöjes- och temaparksprojekt jämförs och analyseras. Resultaten från en sådan undersökning skulle eventuellt kunna presentera vilka kommunala beslut som har lett till ekonomisk förlust och vilka beslut som lett till ekonomisk vinst. Även kommuners grundläggande förutsättningar som exempelvis dess lokalkultur, dess ekonomi och dess geografiska läge skulle kunna analyseras vidare i en studie. Framförallt en djupare ekonomisk granskning av KSNS bedömer vi hade varit väldigt intressant för en framtida undersökning.

12. Upphovsrättsliga frågor

"Var och en får citera ur offentliggjorda verk i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet." Enligt lagen om upphovsrätt (SFS 1993:1007).

För att undvika upphovsrättslig problematik i våra journalistiska delar har vi använt musik utan copyright från arkiv på internet, i vårt fall från hemsidan Free Music Archive (2017). I övrigt kan det hända att det förekommer musik i bakgrunden under intervjuer och klippbilder vi filmat, detta är inte mycket att göra åt då det är utom vår kontroll. Men denna är oftast under såpass kort tid och otydlig till den mån att det är svårt att uppfatta vilket verk det rör sig om. Så i de fall upphovsrättskyddad musik förekommer anser att den inte ska kunna anses bryta mot någon upphovsrätt. Meningen är inte heller att framhäva musiken utan det övriga som förekommer i bild.

Samtliga intervjuer som inte var filmade på offentlig plats var valda av de som blev intervjuade. Vi fick godkännande av kommunstyrelsen ordförande i Götene kommun att besöka och filma på platsen där Medeltidens värld tidigare var i drift. Vi frågade de personer som befann sig där vid tillfället om deras godkännande att bli filmade, vilket de inte hade något emot. Även om något sådant krav inte finns tyckte vi det tillhörde god sed.

Vi har fått tillstånd att filma inne på Astrid Lindgrens Värld, där vi bland annat genomförde en intervju med kommunstyrelsens ordförande i Vimmerby. Vi har även filmat klippbilder på plats, något som vi var tydliga med att vi ville och fick godkännande till att göra. Materialet från en Emil i Lönneberga-teater är så pass kort att potentiell upphovsrätt vore svår att argumentera för när vi trots allt tilläts filma på anläggningen.

Skutberget i Karlstad, där Muminvärlden planeras att byggas, är allmännyttan och därmed har vi inte behövt något tillstånd för att vistas eller filma där. De klipp som tagits på kommentarer från olika facebookinlägg är anonymiserade och av det vi tagit anser vi att allt faller under citaträtten. Vi har även kontaktat NWT och av dem fått tillstånd att publicera insändare och artiklar rörande Mumindebatten.

För att lyfta inslagen en nivå strävade vi självfallet efter att ha med muminroll i rörlig bild på något sätt. Vi tog därför kontakt med Muminvärlden i Finland och efterfrågade rörligt material, och fick då tillåtelse att använda oss av deras reklamfilm från YouTube. Den har vi valt att använda oss av i båda inslagen och vid de tillfällen vi använder oss av det materialet är det tydligt märkt med var det kommer från. Från dem fick vi även pressbilden på Muminvärldens VD som vi använder i inslagen. Vi har även fått godkännande att använda Göran Svenssons drönarbilder över Skutberget i Karlstad i publicering och spridning av våra inslag. Detta behandlades på samma sätt som det material vi hämtat från

Muminvärldens youtubesida. Både klippen från NWT med debatten och det rörliga materialet från Muminvärlden var även offentliggjort och "*lovligen gjorts tillgängligt för allmänheten*" och kan därför anses vara tillåtet att citera (Ahlberg, s.122-123).

Vi har inte haft som målsättning att åka snålskjuts på någon annans verk (Ahlberg, 2008, s.123) och anser inte heller vi har gjort det. Vi bedömer att det inte finns någon stor upphovsrättslig problematik i våra journalistiska inslag.

13. Källor

13.1 Skriftliga källor

Aecom. (2017). *Theme index museum index 2016 GLOBAL ATTRACTIONS ATTENDANCE REPORT*. Hämtad 2017-12-06 från <http://www.aecom.com/content/wp-content/uploads/2017/06/2016-ThemeMuseum-Index.pdf>

Ahberg, K.(2008). *Din Upphovsrätt och andras*. Falun: Norstedts.

Astrid Lindgrens värld. (2017). *Det var en gång*. Hämtad 2017-12-05 från <http://astridlindgrensvard.se/historia/>

Bernárdzon, A (Reporter).(2014). *Kommungranskarna återvänder till Götene*. (TV-program). Sverige. Sveriges television. Hämtat från <https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/referens/ug-referens-kommungranskarna-atervander-till-gotene>

Björklund, D., & Agenda Kulturarv. (2003). *Turism i historiens fotspår riket mellan Theme Park Arn och kulturarv på ruinens brant : Referat och reflektioner kring ett seminarium (Publikation / Länsstyrelsen Västra Götaland, 2003:9)*. Göteborg: Länsstyr.

Brorström, S., & Göteborgs universitet. Förvaltningshögskolan. (2010). *Kommunala satsningar av betydelse en fråga om identitet, förnuft och tillfälligheter*. Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Clavé, S. (2007). *The global theme park industry*. Wallingford, UK ; Cambridge, MA: CABI.

Cardell, D. (2015). *Family theme parks, happiness and children's consumption: From roller-coasters to Pippi Longstocking: Från berg-och-dalbanor till Pippi Långstrump*. Linköping Studies in Arts and Science, 2015.

Djiobaridis, S. (Reporter).(2012). *Kommungranskarna: Götene*. (TV-program). Sverige. Sveriges television.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4 uppl.) Stockholm: Norstedts juridik

Guinness (2007). *Oldest amusement park in operation*. Hämtad 17-12-14 från <http://www.guinnessworldrecords.com/world-records/oldest-amusement-park-in-operation/>

Götene Kommun (2012) *Medeltidens värld i sammandrag*. Hämtad 18-01-04 från <http://www.gotene.se/kommunochpolitik/bolagochfastigheter/medeltidensvardab/nyhetermedeltidensvarld/medeltidensvarldisammandrag.10735.html>

Hammarstedt, J. (2011, 15 september). *Kalmar - Slutet för Salvestaden*. SVT Småland. Hämtad 2018-01-02, från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/kalmar-slutet-for-salvestaden>

Haugard, A. (2003). *Medeltid i Samtid (Magiseruppsats)*. Norrköping. Campus Norrköping, Linköpings universitet. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:19814/FULLTEXT01.pdf>

Häger, B. (2014). *Reporter, en grundbok i journalistik*. Lund: Studentlitteratur.

IAAPA, the International Association of Amusement Parks and Attractions. (2017). *Amusement Park and Attractions Industry Statistics*. Hämtad 17-12-14 från <http://www.iaapa.org/resources/by-park-type/amusement-parks-and-attractions/industry-statistics>

Jerdén, E. (2017, 12 augusti). *Åtta turistattraktioner som misslyckades*. SvD. Hämtad 2018-01-02 <https://www.svd.se/10-turistattraktioner-som-misslyckades> , <http://web.retriever-info.com.ezproxy.ub.gu.se/services/archive/displayPDF?documentId=050803201708126b174dbe7181a672d304915e8f0b09ee&serviceld=2>

Karlstads Kommun (2017). *Avsiktsförklaring avseende del av fastigheten Fintatorp 2:1* (etablering av en temapark på Skutberget). Karlstad, Kommunstyrelsen. <https://karlstad.se/Kommun-och-politik/Kommunens-organisation/Kommunstyrelsen/Kallelser-och-protokoll/#f8dd7bc30e0b31-99a587db35678872-b8c94336cbec770413-5f4c234a4221789185>

Larsson, J. (2014, 11 mars). *Ingen nöjespark i Botkyrka*. SVT. Hämtad 17-12-15 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/ingen-nojespark-i-botkyrka>

Mathiesen Hjemdahl, K. (2002). *Tur/retur temapark : Oppdragelse, opplevelse, kommers*. Bergen: Univ.

Rümmelein, CC. (1995). *Kultur som resurs för svensk turism* (Arbetsrapport, 96:1) Samhällsvetenskap, Högskolan Karlstad.

Sahlin-Andersson, K., & Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. (1991). *Ostyriga projekt : Att styra och avstyra stora kommunala satsningar : Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi - [ESO]* (Ds : departementsserien, 1991:50). Stockholm: Allmänna förl.

Sandberg, M. (2011, 17 okt). *Salve - en historiskt misslyckad satsning*. Expressen. Hämtad 2017-12-15 från <https://www.expressen.se/nyheter/inloggad/salve---en-historiskt-misslyckad-satsning/>

Sjöholm, C. (2011). *Litterära resor : Turism i spåren efter böcker, filmer och författare*. Göteborg ; Stockholm: Makadam.

SCB (Statistiska centralbyrån). (2017). *Hierarkisk visning från avdelningsnivå och nedåt*. Hämtad 2017-12-06 från <http://www.sni2007.scb.se/snihierarki2007.asp?sniniva=5&snikod=93210>

SFS 1993:1007. *Lag om upphovrätt*. Stockholm. Justitiedepartementet <https://lagen.nu/1960:729#K2>

SJF (Svenska journalistförbundet), (2013). *Yrkesregler*. Hämtad 2018-01-03, från <https://www.sjf.se/yrkesfragor/yrkesetik/spelregler-for-press-radio-och-tv/yrkesregler>.

Strömbäck, J. (2016, 31 maj). *Om mediernas vänster- och högervändning*. Hämtat 17-12-11 från <https://jesperstromback.org/2016/01/31/om-mediernas-vanster-och-hogervridning/>

Perlenberg, C. (2017, 22 maj). *Liseberg har förstört Göteborg*. GT. Hämtat från 17-12-15 från <https://www.expressen.se/gt/ledare/csaba-perlenberg/liseberg-har-forstort-goteborg/>

13.2 Muntliga källor

Del 1: Kommunala äventyr

Gilbert Forssell, Jessica, styrelseledamot Skutbergets venner. Karlstad 2017-11-07.

Karlsson, Åsa (S) kommunalråd, kommunstyrelsens ordförande i Götene kommun, tel: 0511-38 60 10. Götene 2017-11-20

Lohikoski, Tomi, VD Muminvärlden, tel: +358405900712, Helsingfors 2017-11-29.

Martinsson, Thomas, ordförande i Skutbergets venner, hemligt nummer. Karlstad 2017-11-07 och 2017-12-02.

Nisser, Per-Samuel (M), kommunalråd, kommunstyrelsens ordförande i Karlstad kommun. Karlstad 2017-11-07.

Peterson, Tomas (M), kommunalråd, kommunstyrelsens ordförande i Vimmerby kommun, tel: 0492-76 90 02 . Vimmerby 2017-11-02

Petersson Sand, Rebecka, demonstrant mot etableringen av Muminvärlden. Karlstad 2017-12-02.

Sörensen, Peter, administratör för Facebookgruppen Värna Skutbergets friluftsområde, tel: 0730205282. Karlstad 2017-11-07.

Wiklund, Nathalie, demonstrant mot etableringen av Muminvärlden. Karlstad 2017-12-02.

Del 2: Mumindebatten

Kling Uddgren, Malin, NWTs insändarredaktör, tel: 054-199000 Karlstad 2017-11-07.

Landin, Bo, miljöjournalist, kontakt *muddyboots2* via skype. Utah 2017-12-30.

Lohikoski, Tomi, VD Muminvärlden, tel: +358 405900712, Helsingfors 2017-11-29.

Martinsson, Thomas, ordförande i Skutbergets venner, hemligt nummer. Karlstad 2017-11-07 och 2017-12-02.

Nisser, Per-Samuel (M), kommunalråd, kommunstyrelsens ordförande i Karlstad kommun. Karlstad 2017-11-07.

Petersson Sand, Rebecka, demonstrant mot etableringen av Muminvärlden. Karlstad 2017-12-02.

Rian, Eigil, Kaluna AS, tel: +47 46938665. Oslo 2017-12-12.

Sörensen, Peter, administratör för Facebookgruppen Värna Skutbergets friluftsområde, tel: 0730205282. Karlstad 2017-11-07.

Wiklund, Nathalie, demonstrant mot etableringen av Muminvärlden. Karlstad 2017-12-02.

Österman, Göran, Investment manager på Business Värmland, +46 705 82 05 27. Karlstad 2017-12-01.

13.3 Webbssidor

Samtliga webbsidor som använts i undersökningen redovisas i kapitel 13.1, *Skriftliga källor*.

13.4 Övriga källor

Bild och videokällor:

Karlstad Kommun (2017). *Karta över planerade muminparken på Skutberget*. Hämtad 17-12-15 från <https://karlstad.se/Uppleva-och-gora/Friluftsliv-och-motion/Skutbergets-framtid/detaljplan-och-temapark/>

Muminvärlden [Moominworld]. (2015, 16 mars). *Muuminmaaliala* [videofil]. Hämtad från <https://www.youtube.com/watch?v=qgFqXdBsrxA>

Svensson, Göran. (2017). Flygbiljetter Skutberget. Privat filmatisering.

Musikkällor:

Free music archive. (2017) *Paul Cantrell, Chopin Prelude Op 28 No.4*. Hämtad 2017-12-5, från http://freemusicarchive.org/music/Paul_Cantrell/Chopin_Preludes_4_9/Chopin_-_Prelude_Op_28_No_4_emin

Källor från svenska kommuner:

Vi har i vår enkätundersökning pratat med en stor mängd representanter från Sveriges kommuner. Dessa kontaktuppgifter finns att ta del av i kalkylarket i *bilaga 2*.

Kommunala investeringar i nöjes- och temaparksverksamheter

Start of Block: Default Question Block

Q12 Hej!

Vi är tre studenter som läser magisterprogrammet i journalistik vid Göteborgs Universitet och vi undersöker just nu kommunala satsningar inom nöjes- och temaparksverksamhet. Vi har därför valt att utforma denna enkät som skickas ut till samtliga svenska kommuner. Den bör inte ta mer än fem minuter att svara på. Det underlättar för oss om enkäten blir besvarad så skyndsamt som möjligt.

Vid frågor nås vi på enkat.jmg@student.gu.se.

Tack på förhand!

Med vänlig hälsning,
Agnes Aronsson, Micael Thernström och Gunnar Fägerlind.

Q10 Kommun
Välj kommun ur listan. (1)

▼ Ale kommun (0) ... Övertorneå kommun (289)

Q1 Har det startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet i er kommun de senaste 20 åren?

Definition: Nöjes- och temaparksverksamhet bedriver åkattraktioner (exempelvis karuseller och dylikt), vattenland, temautställningar (exempelvis med historiska eller populärkulturella referenser), shower, spelmöjligheter och djurparker. Exempel på verksamhet inom denna definition är: Liseberg, Borås djurpark, Skara sommarland, Salvestaden, Tosselilla med flera.

- Ja. (1)
- Nej. (2)
- Vet ej. (3)

Display This Question:

If Har det startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet i er kommun de senaste 20 åren?... = Ja.

Q1,1 Specificera nedanför vilka satsningar som har gjorts. Ange satsningens/satsningarnas namn, vad det var för typ av verksamhet och mellan vilka år verksamheten/verksamheterna var i drift.

Display This Question:

If Har det startats upp någon form av nöjes- och temaparksverksamhet i er kommun de senaste 20 åren?... = Ja.

Q2 Har kommunen eller kommunala bolag gett stöd till projektet/projekten i form av exempelvis mark, arbetskraft, ekonomiskt bidrag eller andra ekonomiska investeringar? Flera av alternativen kan kryssas i.

- Ja, i mark. (1)
- Ja, i arbetskraft. (2)
- Ja, i ekonomiskt bidrag. (3)
- Ja, i ekonomiska investeringar. (4)
- Ja, i annat. (5)
- Nej, inget av ovanstående. (6)
- Vet ej. (7)

Display This Question:

If Har kommunen eller kommunala bolag gett stöd till projektet/projekten i form av exempelvis mark,... = Ja, i annat.

Q6 Om du på ovanstående fråga kryssade "Ja, annat", ber vi dig svara på följande fråga.

På vilket annat sätt har kommunen medverkat eller bidragit?

Q7 Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes-och temaparksverksamhet?

- Ja. (1)
- Nej, privata aktörer var majoritetsägare. (2)
- Det finns flera verksamheter inom. (4)
- Vet ej. (3)

Display This Question:

If Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes-och te... = Ja.

Q8 Vänligen specificera de nöjes- och temaparksverksamheter där kommunen eller ett kommunalt bolag varit majoritetsägare samt vilka av kommunens förvaltningar som har varit delaktiga i projekten.

Display This Question:

If Har kommunen eller ett kommunalt bolag de senaste 20 åren varit majoritetsägare inom nöjes-och te... = Nej, privata aktörer var majoritetsägare.

Q17 Vänligen specificera vilken privat aktör som har varit/är delaktig i projektet/projekten.

Q15 Pågår diskussioner eller planering av framtida nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen?

- Ja. (1)
- Nej. (2)
- Vet ej. (3)

Display This Question:

If Pågår diskussioner eller planering av framtida nöjes- och temaparksverksamhet inom kommunen? = Ja.

Q16 Vilken typ av verksamhet/verksamheter?

Q13 Har du några övriga kommentarer angående enkäten eller ämnet? Kommentera nedan.

Q11 Vad heter du som svarat på enkäten och hur kommer vi lättast i kontakt med dig?

End of Block: Default Question Block
